
EL CONTROL DE LES PROTESTES POLÍTIQUES A LES «TERRES FRONTERERES»¹ DE LES SOCIETATS OCCIDENTALS CONTEMPORÀNIES

ABBY PETERSON

Investigadora en cap i catedràtica del Departament de Sociologia de la Universitat de Göteborg (Suècia)

L'article exposa les noves estratègies i tàctiques utilitzades en protestes i manifestacions, tant per part dels activistes com pels operatius policials, amb l'objectiu principal d'analitzar com la policia percep i implementa el seu mandat per controlar l'ordre públic.

Per a aquesta anàlisi, l'autora compara dos enfocaments diferents de la gestió de l'ordre públic en actes massius de protesta —el *control sobre el lloc* i, d'altra banda, el *control sobre la situació*—, representades per l'experiència sueca durant la cimera de la UE a Göteborg (2001) i l'experiència danesa durant la cimera de Copenhaguen (2002), respectivament.

Un cop descrites les experiències i establertes les diferències entre elles, Peterson remarca que la policia ha d'ampliar el seu coneixement sobre les protestes i els activistes de les organitzacions i les xarxes, per desenvolupar una bona vigilància de l'ordre públic que respecti i mantingui els espais democràtics i de diàleg. En cas contrari, actuar de la mateixa manera i amb els mateixos procediments que l'anàlisi ha mostrat, l'ordre públic és i serà un perill per a l'espai democràtic i les llibertats civils.

The article analyses the new strategies and tactics used by activists as well as by police in protests and demonstrations, aiming to answer how police perceive and implement their mandate to control public order.

To analyse this situation, the author compares two different strategies over the management of public order in mass events of protest —control over places versus control over situations—, which are represented by the Swedish approach during the EU summit in Göteborg (2001) and by the Danish approach during the summit of Copenhaguen (2002), respectively.

After describing the two experiences and have stated their differences, Peterson points out the need to increase police knowledge of protest culture and activist organization and their networks in order to develop a good public order policing to maintain democratic spaces. Otherwise, acting in the same way and with the same procedures as the analyses have showed, public order is and will be endangering democratic spaces and rights.

1. INTRODUCCIÓ

Cada vegada hi ha més confrontacions d'activistes polítics amb els líders mundials mentre aquests estan reunits en cimeres internacionals, com per exemple de la Unió Europea, del G8, de l'OMC, etc. L'enfocament empíric d'aquest article és

1. En aquest article es fa referència a «terres frontereres» (*frontier-lands*) amb el mateix sentit que les defineix Zygmunt Bauman: a conseqüència de la globalització, la delimitació dels territoris es difumina i esdevenen espais sense una propietat definida (*Society under siege*, 2000, p. 90).

una comparació entre les campanyes de protesta i el tractament per part de la policia de les campanyes de protesta en dues cimeres de la Unió Europea: la cimera de Göteborg de juny de 2001 i la cimera de Copenhaguen de desembre de 2002. Segons Reiner (2000, p. 114), mantenir l'ordre públic és la funció fonamental de la policia uniformada, la tasca primordial diària de les forces policials. Tanmateix, mantenir l'ordre públic quan la policia està mobilitzada massivament per actes de protesta extraordinaris és una tasca de l'actuació policial poc habitual, com a mínim als països escandinaus. Els operatius policials que es van emprendre durant els actes de protesta davant les cimeres de la UE de Göteborg i Copenhaguen van ser excepcionals en el context escandinau. A més, ens ofereixen dos enfocaments radicalment diferents sobre l'estratègia de l'actuació policial en les protestes polítiques.

L'enfocament analític d'aquest article, en primer lloc, gira a l'entorn de la manera com les ubicacions territorials —que durant les cimeres internacionals es transformen temporalment en espais polítics transnacionals— esdevenen els llocs de protestes polítiques. En aquest article analitzaré les tàctiques que els activistes han utilitzat tant per ocupar temporalment i/o per pertorbar aquests espais territorials, juntament amb les estratègies operatives emprades per la policia per contratacar les estratègies territorials dels manifestants. Aquestes «batalles de reconeixement» (Bauman, 2002) que es lliuren en espais territorials específics són, al mateix temps, batalles per redefinir els espais polítics del poder nacional i transnacional. En segon lloc, l'enfocament analític gira a l'entorn d'una dimensió analítica de control, més específicament, com la policia percep i aplica el seu mandat per controlar l'ordre públic. Vinculat al debat sobre el control hi ha el concepte de paramilitarisme, que aclariré en l'apartat 3.1. Les dues forces policials analitzades en aquest article ens mostren dues estratègies radicalment diferents en els seus esforços per controlar l'ordre públic a les terres frontereres.

En aquesta anàlisi comparativa, l'article planteja dues sèries de preguntes que es troben al nucli d'un sistema democràtic que es basa en els debats polítics públics entre la ciutadania. En primer lloc, com es protegeixen i es mantenen més o menys successivament els espais alternatius per a la deliberació democràtica mitjançant les tasques de manteniment de l'ordre públic? En segon lloc, de quines maneres es posen en perill els drets i les llibertats fonamentals —els drets de reunió i de manifestació i la llibertat d'expressió— per la cerca de la policia de l'ordre públic? En canvi, el grau i els canals en què aquest espai públic, així com les discussions polítiques i les demandes que s'hi expressen, gaudeix d'accés als Estats suec i danès i/o la institució de la Unió Europea, tot i que està relacionat estretament amb les qüestions de l'estudi, no és el tema d'aquest article.

2. ELS ACTES DE PROTESTA POLÍTICA A LES «TERRES FRONTERERES»

Zygmunt Bauman adueix que hem deixat l'era de l'espai, en què el territori era la principal garantia de seguretat, i hem passat a una era en què l'espai global ha adquirit el caràcter d'una «terra fronterera». El territori ja no ens pot oferir la nostra seguretat anhelada.

En una terra fronterera, l'agilitat i l'astúcia compten més que una pila d'armes. A les terres frontereres, les tanques i estacades anuncien les intencions més que assenyalen les realitats. En una terra fronterera, els esforços per donar una dimensió territorial als conflictes, marcar divisions al terreny, gairebé mai donen resultats. Aquests esforços, que des del principi se sospitava que eren ineficaços, tendeixen a ser poc entusiastes de tota manera: les estaques de fusta indiquen una manca de confiança en un mateix que també es manifesta en els murs de pedra. En la guerra en una terra fronterera gairebé mai es caven trinxeres. Se sap que els adversaris estan constantment en moviment: la seva força i el seu poder es troben en la velocitat, la discreció i el secretisme dels seus moviments. A la pràctica, els adversaris són *extraterritorials* (Bauman, 2002, p. 90).

L'espai global obert a Göteborg 2001 en relació amb la cimera de la UE, igual que l'espai global obert a Copenhaguen 2002 també en relació amb la cimera de la UE, tenia les característiques de la terra fronterera de Bauman: políticament eren espais que estaven infradefinits, infradeterminats i infraregulats (p. 91). I malgrat la presència policial massiva i la disposició de cordons policials formidables, els territoris vigilats per la policia de totes dues ciutats van resultar fracturats, i obrien esquerdes i fissures per a la confrontació. Aquesta infradefinició, infradeterminació i infraregulació són el resultat del deteriorament progressiu d'estructures d'autoritat; en aquest cas, estructures de l'autoritat legítima exercida per la Unió Europea, l'Estat nació i el seu braç coercitiu, la policia. Les accions de protesta que s'hi van dur a terme van ser, posteriorment, infradefinides, infradeterminades i infraregulades.

Els paràmetres globals de les mobilitzacions de protesta avui dia han animat certs grups i individus disperss a participar en manifestacions massives. La diversitat és una característica principal de les protestes i les manifestacions d'avui dia, que sovint es descriuen com a multigeneracionals, multiètniques, multiclases i multitema. Aquestes mobilitzacions representen un ampli ventall de causes i objectius. Els participants representen una varietat d'assumptes i una àmplia diversitat d'adversaris. La combinació de grups i participants que s'uneixen crea una impressió i un impacte poderosos, que potser són desproporcionats si es compara amb la seva força individual. La unió dels diversos grups en un únic gran organisme implica poder, crida l'atenció i genera publicitat, que, al seu torn, atrau més i més participants. El nou fenomen de protesta crític amb la globalització s'ha caracteritzat per l'abast ampli d'interessos que han confluït per dirigir les manifestacions amb la mínima dissensió: una innovació tàctica que els manifestants han adoptat per promoure les seves causes en massa.²

La «coalició arc iris» es refereix a un concepte metafòric molt adequat a una anàlisi de formes contemporànies d'aliances polítiques com ara les àmplies mobilitzacions crítiques amb la globalització en relació amb diverses cimeres, per exemple, la reunió de l'OMC a Seattle el 1999, la cimera de la UE a Göteborg el 2001, la reunió del G8 a Gènova el 2001 i la cimera de la UE a Copenhaguen el

2. Vegeu Klein, N. *No logo*, 2000, p. 311.

2002. En un arc iris podem distingir fàcilment la gamma de colors que el formen, potser amb l'excepció òbvia de l'anomenat bloc negre. Com a fenomen efímer de la natura, l'arc iris, com en el cas de la coalició arc iris, pot desaparèixer de davant nostre tan ràpidament com ha aparegut. Una coalició arc iris és una xarxa de comunicació entre organitzacions, grups i persones, que es construeix per mobilitzar temporalment actes de protesta, en un lloc i un temps específics, d'un espectre polític ampli. La coalició arc iris és la transgressió de la forma hegemònica per a la lluita política i presenta el concepte d'un espai per al diàleg, per a un estira i arrossa entre les diverses posicions polítiques que exigeix generositat i sacrifici per tal d'anar més enllà de l'especificitat de l'estrictament sentit de pertinença del propi grup i de la seva interpretació específica de la lluita política.³ Per definició, la coalició arc iris no nega les diferències entre els grups que aplega, però sí que afirma les connexions dels grups en una lluita més àmplia.

Els diversos grups i organitzacions —que representaven una àmplia gamma de causes i havien previst un gran nombre d'activitats per a les cimeres de la UE de Göteborg i Copenhaguen—, van formar diverses coalicions amb el propòsit de mobilitzar els participants. Aquestes coalicions arc iris provisionals es basaven en discussions i negociacions sobre les ubicacions de determinades activitats i els tipus d'accions que s'havien de dur a terme. Mentre que es va arribar a acords pel que fa als tipus d'accions de protesta conjunta que es durien a terme, no es va arribar a un complet acord; els grups i les xarxes més militants van fer més el que volien (Peterson, 2002). A més, els analistes del Servei Canadenc d'Intel·ligència de Seguretat (2000) addueixen que el mètode de treball en xarxa ha estat remarcable pel que fa a organització, especialment perquè no hi ha un cap visible, i també, en part, el secret de l'èxit es troba en la manca de lluites internes. Com la xarxa Internet, la coalició arc iris és un organisme que s'espavila per sobreviure i fins i tot prosperar sense un cap. Nosaltres sostenim que es tracta d'una característica fonamental per entendre la coalició arc iris en general, i les coalicions reunides a Göteborg i Copenhaguen en especial. El que distingeix aquest nou fenomen polític és la seva *manca d'organització*, entesa en el sentit tradicional. Les coalicions arc iris reuneixen una selecció temporal i dispersa d'organitzacions i grups d'acció en països concrets, i també uneixen grups i organitzacions d'idees afins més enllà de les fronteres nacionals, en una xarxa de comunicació coordinada per canals d'Internet. El que distingeix aquesta xarxa de comunicació i la seva lògica específica de comunicació és la manca d'elements de control. Tot i que potser no és «acèfala», la coalició posa en comunicació recíproca una amalgama de «caps». Paradoxalment, mentre que la coalició arc iris es distingeix per la seva manca d'organització, també es distingeix pel seu grau de *coordinació* efectiva, que en gran mesura es deu a l'ús d'Internet.

Aquestes noves formes d'organitzacions i mobilitzacions polítiques que emergeixen —infradefinides, infradeterminades i infraregulades— plantegen nous problemes per a l'estratègia d'actuació policial. De la mateixa manera que els organit-

3. Peterson, A., 1997, p. 168; Peterson, A., 2002.

zadors de les coalicions arc iris temporals de Göteborg i Copenhaguen no tenien gaire control sobre els grups d'acció que participaven en els actes de la cimera, el control de la policia també s'havia reduït en gran mesura. Això va sentir especialment la policia després dels esforços que va fer per negociar amb els activistes abans que tingués lloc la cimera.⁴

Els actes de protesta van ser a la pràctica el que Bauman anomena batalles de reconeixement amb l'únic propòsit de «separar el gra del que és esperançadorament possible de la palla del que és impossible o no té esperança» (2002, p. 91). En la pràctica militar, les batalles de reconeixement precedeixen l'establiment d'objectius de guerra i el disseny de l'estratègia de guerra. En la protesta política, les batalles de reconeixement examinen la determinació i la resistència dels adversaris, els recursos de què els adversaris poden disposar i la velocitat amb què aquests recursos es poden portar al camp de batalla. És un sondeig preliminar per obtenir informació. Aquestes accions intenten posar al descobert els punts forts i febles dels adversaris i, posteriorment, posar al descobert les esquerdes de la façana de les estructures d'autoritat. Posen en qüestió la legitimitat de les relacions de poder sobre les quals descansen les estructures de l'autoritat. Les accions de protesta, com les batalles de reconeixement, ajuden a aclarir objectius factibles i l'abast de les opcions realistes de què es disposa en la lluita més àmplia.

Les estratègies de territorialització de la protesta política actual reflecteixen el canvi de l'era de l'espai a l'era de la terra fronterera. Mentre que les accions massives, seguint el que Routledge (1997) anomena un eixam de manifestants, estan dissenyades per ocupar espai, tant si és un carrer com una plaça, es tracta d'ocupacions temporals per tal de donar un nou significat a aquest espai i per redefinir provisionalment les relacions de poder en aquest espai. Són desafiaments temporals a les estructures d'autoritat, ordenats i pacífics o bé violents, per tal de reconèixer les relacions de poder en un camp de batalla. Com a desafiaments efímers, els seus objectius són extraterritorials. L'ocupació provisional d'un territori no proporciona als manifestants la seguretat d'un lloc geogràfic fortificat; només els proporciona un espai infraregulat i infradefinit per als seus desafiaments. Les tàctiques llampec dels petits grups d'activistes d'alt risc són extraterritorials en un altre sentit. Aquestes tàctiques no tenen la intenció d'ocupar espais ni tan sols temporalment: el que intenten és pertorbar els espais amb incursions ràpides, actes no violents de desobediència civil, així com accions directes violentes, en els territoris dels adversaris. Desafien directament el control que els adversaris exerceixen sobre els territoris donant peu a situacions que pertorben el domini de les autoritats (Peterson, 2001; Peterson i Oskarsson, 2002). En el territori infradeterminat, infraregulat i infradefinit sobre el qual les autoritats intenten exercir control, ells assumeixen la iniciativa i creen situacions que posen al descobert la inutilitat dels intents de les autoritats de controlar els espais. Això porta la nostra discussió al segon enfocament analític de l'estudi, el del control.

4. Vegeu Oskarsson 2002 i Wahlström i Oskarsson.

3. EL CONTROL DE L'ORDRE PÚBLIC

Com ha indicat Waddington, «el desig dels agents de policia de mantenir el control sobre el seu entorn de treball bàsicament precari és un tema persistent en la literatura sobre l'actuació policial ordinària» (1994, p. 127). Aquest desig de mantenir el control sobre l'entorn de treball també s'observa en l'estratègia i la gestió de l'actuació. El control sobre l'entorn de treball pot agafar una d'aquestes dues direccions estratègiques: el control sobre els llocs o bé el control sobre les situacions. L'anàlisi que s'ofereix aquí contrasta aquests dos enfocaments diferents de control de l'ordre públic per investigar les maneres en què cadascun d'aquests o bé protegeix o bé amenaça els espais democràtics per a la protesta política.

D'una banda, tenim l'enfocament suec, tal com es va veure durant la cimera de Göteborg, vinculat al manteniment de l'ordre mitjançant la protecció dels espais territorials. És una estratègia de control clàssica que es remunta als temps en què els territoris es podien definir, determinar o regular sense problemes: «l'era de l'espai». Els adversaris de la policia es podien identificar fàcilment i es podien contenir tant en les funcions com en els llocs preacordats. Les «normes del joc» de la protesta política s'han practicat durant dècades. La policia i els activistes forjaven acords pel que fa a quins espais públics es podrien ocupar temporalment per a les protestes polítiques; altres espais estaven «fora dels límits». Els límits de les protestes eren fixats per la policia i la majoria de vegades respectats pels manifestants. De vegades les manifestacions polítiques portaven a confrontacions violentes, però a Suècia en general les manifestacions es desenvolupaven de manera pacífica i ordenada. Els manifestants se cenyien a les rutes que havien acordat prèviament i la policia assumia la seva funció; acompanyava la marxa i mantenia una postura defensiva a l'expectativa. L'estratègia policial a Suècia es dissenyava d'acord amb una idea defensiva basada en la protecció i la regulació dels espais territorials definits (una estratègia d'actuació policial territorial defensiva construïda a l'entorn de l'ocupació de l'espai).

Aquest va ser el cas de Göteborg el juny de 2001. La policia va intentar controlar obstinadament els territoris per a la protesta amb el seu desplegament de personal, tanques antidisturbis i contenidors de transport. Tanmateix, van sorgir brots de protesta fora dels cordons policials en territoris sobre els quals no tenien control o només tenien un control molt inadequat. La rigidesa de les estratègies territorials de la policia sueca va fer que estiguessin molt poc preparats per afrontar les tàctiques extraterritorials mòbils i flexibles dels activistes. Tot i que la policia va mantenir el control sobre els seus territoris ocupats —el lloc de celebració de la cimera i de la visita del president Bush— i finalment va recuperar el control sobre l'escola Hvitfeldska, el parc Vasa i l'avinguda amb les noves ocupacions territorials, es va demostrar que sovint no tenia sota control les situacions que van esclatar durant els tres dies de protesta. Amb una estratègia policial dissenyada per a l'era de l'espai, va demostrar no ser eficaç per ocupar-se de les protestes en la terra fronterera. L'estratègia operativa dels comandaments policials sobre el territori, que es va demostrar ineficaç per mantenir i exercir el control sobre les situacions, va ser un factor fonamental del fet que molts agents de policia perdessin reiteradament l'au-

tocontrol durant els actes de protesta del juny; es tracta d'un tema que tornarem a tractar més endavant.

D'altra banda, tenim el concepte general danès per al manteniment de l'ordre en les protestes polítiques, que té com a punt de partida els esforços per exercir un control màxim sobre els esdeveniments, és a dir, situacions tant esperades com inesperades. L'estratègia de la policia danesa és mantenir les situacions sota control, és a dir, una estratègia ofensiva per pertorbar els espais. L'estratègia ofensiva general, sobre la qual es basa el manteniment de l'ordre públic danès, té com a fi *controlar* els actes de protesta. Waddington (1994) en el seu estudi sobre el manteniment de l'ordre públic a Londres s'aventura a dir el següent:

Sembla que és la pèrdua de control de la policia el que provoca els greus enfrontaments entre la policia i altres, no la violència en si. La violència que es pot contenir és preferible al comportament no violent que amenaça de «sortir de mare» (p. 171; cf. Skolnick i Fyfe, 1993, p. 94 i seg.).

Un element central de l'estratègia ofensiva danesa és un alt grau de mobilitat i flexibilitat. Per tal de mantenir una posició ofensiva, la policia ha d'estar preparada per fer intervenir ràpidament les reserves tàctiques o, en últim lloc, les reserves operatives; totes dues reserves són, en efecte, les seves forces coercitives. A part dels objectius de protecció fixats, com ara Bella Centre (el lloc on se celebrava la cimera), Christianborg (la seu del govern) i els hotels que allotjaven els delegats clau, la resta de policia uniformada a Copenhaguen estava desplegada durant la cimera en posicions mòbils. La mobilitat i la flexibilitat són aspectes centrals per a l'estratègia ofensiva danesa de manteniment de l'ordre públic, ja que donen a la policia una capacitat més gran per controlar situacions inesperades. Van aplicar els elements de mobilitat i flexibilitat amb la introducció de vehicles blindats lleugers i pesants que portaven esquadrans de vuit a dotze agents amb formació especial. Els agents treballen a prop dels seus vehicles sobre el terreny. Aquestes unitats mòbils es mantenen a una distància relativament propera a l'acte subjecte a vigilància policial per tal que puguin intervenir eficaçment si sorgeix una situació «conflictiva». Wisler i Kreisi (1998, 98-99) descriuen un desenvolupament operatiu tàctic similar a Suïssa durant la dècada de 1980. A la Gran Bretanya es van desplegar unitats mòbils tàctiques semblants durant el mateix període (Waddington, 1994) i a Itàlia es va institucionalitzar una branca especial de la policia d'ordre públic, el *reparto mobile*, forces per a l'acció ràpida (Della Porta 1998, 230). Fins i tot a Suècia durant la cimera de Göteborg hi havia disponibles algunes unitats de reserva tàctiques; tot i així, no eren una part integral de l'estratègia general de l'actuació policial. A tot Europa, la policia d'ordre públic ha desenvolupat unitats mòbils tàctiques, una funció operativa cada vegada més paramilitar. Tanmateix, aquests unitats han estat formades i equipades de maneres diferents i es despleguen de manera diferent segons els diversos contextos nacionals. Potser la Gran Bretanya, com a mínim en la història europea relativament breu de les unitats tàctiques mòbils, ha estat la més contrària a desplegar-les i la més sensible pel que fa a la seva visibilitat pública. Segons Waddington (1994 i 1998), les unitats (tant els

vehicles com els membres dels grups antidisturbis) es mantenen en segon pla, seguint els esdeveniments des d'una distància considerable. A Dinamarca aquestes unitats són part del manteniment de l'ordre públic rutinari i tenen una gran visibilitat en la major part d'actes de protesta importants.

El control sobre els esdeveniments es pot aconseguir mitjançant intervencions policials, però també es pot aconseguir mitjançant el control de la policia sobre el terreny sense actuar. La retirada d'una part de la policia o una posició passiva a l'espera sovint seran els mitjans més eficaços per mantenir el control sobre una situació. En l'exercici del poder, segons Waddington, «el que la policia s'absté de fer és tan important com les accions que fa» (p. 199). No invocar la llei, no fer arrestos per delictes menors i no confrontar els activistes és senzillament una altra manera de fer servir el poder policial amb el millor interès, que és, bàsicament, l'interès principal de controlar la situació. Abstenir-se d'actuar en determinades situacions durant un acte de protesta pot ser l'arma més potent per mantenir l'ordre públic. Per assegurar que la policia pot disposar d'aquesta «arma», pot semblar que cal una estructura de comandament paramilitar; en altres paraules, que els agents desplegats estan sota el control d'agents superiors i actuen de manera disciplinada. Aquest sentit de control intern, és a dir, agents superiors en control dels seus agents sobre el terreny, és un aspecte que també es destaca a l'anàlisi. S'ha afirmat que l'estreta supervisió de primera línia és una estructura interna de control, que és especialment important quan els agents de policia s'han d'enfrontar a situacions caòtiques i imprevisibles sobre el terreny. El control sobre les situacions implica exercir el control no només sobre els manifestants, sinó també sobre els agents que actuen sobre el terreny; en altres paraules, que la cadena jeràrquica de comandament i l'estructura d'ordre funcionin sense problemes.

Fillieule i Jobard (1998) van observar que els comandaments policials d'ordre públic sovint no es refiaven dels seus agents. Afirment que hi ha un profund abisme entre els objectius dels comandaments i la manera com els agents afrontarien la gestió de l'ordre públic en els actes de protesta.⁵

La no-intervenció i un enfocament imparcial són dos criteris per a l'excel·lència segons l'opinió dels comandaments, però els seus efectius no consideren que l'operació sigui un èxit si no hi ha algun tipus de confrontació física o si no liquiden diferències amb els manifestants (p. 82).

5. Durant una entrevista amb un comandament sobre el terreny (7/05/2002) aquest problema va sortir a la llum. L'agent sostenia que en la reestructuració del manteniment de l'ordre en les protestes a Dinamarca era més important la transformació de la mentalitat dels agents de policia que l'addició de *hardware* paramilitar. En aquest canvi en el *software* de l'actuació policial, les actituds i les percepcions que tenien els agents sobre els activistes era el més difícil de canviar i requeria esforços a llarg termini. A més, remarcava que, atès que la majoria dels agents nous no tenien experiència militar, no estaven acostumats a seguir ordres sobre el terreny. Això també requeria esforços coordinats en la seva formació. Tot i que deia que les actituds i les percepcions dels agents pel que fa als manifestants havien canviat radicalment durant aquests anys de reestructuració, queden alguns «ous podrits», i són aquests agents els que han de ser controlats especialment sobre el terreny pels seus superiors.

Els comandaments han d'exercir el control sobre el terreny per mirar de reduir aquest marge i assegurar que no s'utilitza una força innecessària contra els manifestants. Així, doncs, el control intern és vital per a la protecció de drets i llibertats, així com de l'espai públic, en els actes de protesta.

Molt sovint, l'estratègia ofensiva del manteniment de l'ordre públic es basa en el control de l'espai (Waddington 1994). Tanmateix, dins dels espais controlats de les terres frontereres es poden produir algunes perturbacions, ja que aquests espais poden ser impugnats pels manifestants, i sovint ho són. L'estratègia ofensiva danesa no es basa en les estratègies de territorialització, el control dels espais, sinó en la capacitat de perturbació dels espais, que és l'estratègia preferida dels activistes (Peterson 2001 i Oskarsson i Peterson 2002). Mentre que la policia renuncia a la possibilitat de tenir el màxim control sobre els espais⁶ en què tenen lloc els actes amb el desplegament d'unitats mòbils, augmenta les seves capacitats per controlar les situacions imprevisibles i inesperades que poden sorgir durant els actes de protesta per mitjà de l'estratègia de protesta de perturbació dels espais. Allò que la policia perd en el control territorial dels espais es guanya amb l'augment de l'efectivitat de la maniobrabilitat tàctica i la capacitat posterior de controlar situacions inesperades. Mentre que una estratègia policial per ocupar espais territorials semblaria estar fora de lloc en un acte de protesta a terres frontereres, una estratègia policial dissenyada per controlar situacions, en canvi, semblaria estar en harmonia amb aquesta nova era dels espais.

3.1 PARAMILITARISME

El concepte de paramilitarisme policial és molt controvertit. Waddington (1999) aclareix la diferència fonamental entre l'ús de la força militar i la de la policia.

El propòsit militar és eliminar l'enemic. Això es pot observar en les tàctiques, les armes i les municions militars que es dissenyen per crear un «camp de foc» en què la probabilitat de supervivència es minimitza. [...] La policia, tot i que pugui anar molt armada, no té el propòsit d'eliminar els adversaris, que no deixen de ser ciutadans, encara que siguin també delinqüents armats. En general, en un enfrontament amb un adversari armat, es respon amb foc. Una vegada s'ha vençut la resistència, fer més ús de la força no només és superflu, sinó també il·legal (p. 154).

En la majoria de països les funcions i les tàctiques de la policia s'han diferenciat històricament de les militars. Aquest cas és el d'Escandinàvia. El propòsit de

6. Vittrup afirma que els intents de la policia de territorialitzar els espais d'actes en gran part estan condemnats al fracàs, ja que és impossible controlar totalment aquests espais. En primer lloc, els espais tendeixen a créixer estenent les forces policials desplegades per contenir l'esdeveniment fins a un punt en què la contenció és impossible. En segon lloc, aquests desplegaments no només contenen manifestants, sinó que també contenen agents de policia, els quals queden tancats en posicions estàtiques inadequades per afrontar situacions inesperades (entrevista, Copenhaguen, maig de 2002).

la policia escandinava no és eliminar els adversaris, sinó contenir-los, controlar-los i/o detenir-los. Malgrat aquesta diferència fonamental, farà servir el concepte de paramilitarisme en un sentit definit específicament. En anglès, el prefix *para-* es pot definir com «molt semblant».⁷

En la meua definició, *paramilitarisme* significa que l'organització i les tàctiques de la força policial s'assemblen molt a l'organització i la tàctica dels militars, tot i que amb diferències significatives. Tot i que jo especifico trets de «molta semblança», és important tenir present que sempre és una qüestió de més o menys semblança. Quan es fa servir la definició en la realitat, les funcions i les organitzacions específiques de la policia se situaran en un eix continu on la força militar es troba en un extrem de l'espectre i la força policial no armada, a l'altre extrem de l'espectre.

La definició que s'ofereix aquí es limita a operacions policials de gran escala en relació amb el manteniment de l'ordre públic, així com a operacions policials durant esdeveniments excepcionals, per exemple, amenaces terroristes, presa d'ostatges, confrontació amb adversaris molt armats, etc. Durant aquests últims esdeveniments, avui dia les forces policials solen servir-se d'unitats policials especials, o equips especials d'intervenció, que s'assemblen als militars d'una manera més explícita perquè estan dotats amb armes i material d'assalt. Malgrat això, aquest article se centra en l'anterior, i la definició de paramilitarisme s'especificarà en relació amb l'actuació policial en actes de protesta importants. Les característiques del paramilitarisme que s'assemblen molt a les tàctiques i l'organització militars són les següents:

- a) L'operació és coordinada estratègicament als nivells més alts de l'estructura de comandament.
- b) L'estructura d'ordre i comandament, és a dir, els agents han d'obeir els seus superiors seguint una cadena de comandament prescrita.
- c) Mentre que els comandaments sobre el terreny poden aplicar el criteri tàctic en els paràmetres del pla estratègic general per tal de mantenir la flexibilitat operativa quan es trobin situacions inesperades, no es permet que els agents apliquin el seu criteri individual.
- d) Tant la planificació estratègica com la tàctica operativa aplicades s'inspiren en la tàctica i l'estratègia militar i reben la seva influència.
- e) Els agents sempre van equipats amb uniformes antidisturbis (cascos, protecció corporal, màscara de gas, etc.) i disposen també de vehicles blindats pesants i lleugers.

Les diferències significatives són les següents:

- a) La policia no es proposa eliminar els seus adversaris; el seu propòsit és contenir els individus que infringeixen la llei, controlar-los i detenir-los.

7. Webster's Seventh New Collegiate Dictionary.

- b) L'armament utilitzat per la policia és, bàsicament, de caràcter defensiu no letal, per exemple, defenses, gas lacrimogen, canons d'aigua, granades de distracció, etc. (amb l'excepció de l'armament dels equips especials d'intervenció).
- c) Mentre que s'exigeix als agents de policia que obeeixin ordres dels seus superiors sobre el terreny, són responsables individualment per les seves accions en l'ús de la força.

La dimensió més important o el conjunt de dimensions en la definició de paramilitarisme té a veure amb el comandament jeràrquic i l'estructura d'ordre. Aquesta dimensió contrasta directament amb la quantitat d'accions de manteniment de l'ordre públic rutinari que exigeixen discreció individual per part dels agents que actuen sols, per parelles o en petits grups.

Abans de passar a l'estudi de cas analític de la gestió policial dels actes de protesta durant les cimeres de la Unió Europea a Göteborg i Copenhaguen, revisaré breument els actes de protesta en si i la manera com la policia va afrontar-los.

4. LES CAMPANYES DE PROTESTA A GÖTEBORG I COPENHAGUEN

4.1 A GÖTEBORG: POLICIA I ACTIVISTES INVOLUCRATS EN UNA ESPIRAL DE VIOLÈNCIA

En comptes de la campanya de protesta que es preveia realitzar durant la cimera de Göteborg, es van formar dues coalicions arc iris principals i una coalició *ad hoc* per organitzar i coordinar tres manifestacions principals. La primera manifestació, programada simultàniament a l'arribada del president George Bush un dia abans de la cimera de la UE, va ser organitzada per la coalició *ad hoc* «Bush not Welcome». Aquesta manifestació va atraure una àmplia varietat d'organitzacions polítiques i xarxes d'activistes que protestaven contra la política exterior, l'ús de la pena de mort, i també contra la política ambiental global dels EUA. La primera manifestació important prevista per al dia d'inauguració de la cimera va ser organitzada, al seu torn, per la coalició «xarxa 2001», que era la més exclusiva de les dues coalicions principals. La seva manifestació va centrar-se en l'Estat suec, del qual demanava la retirada de la Unió Europea. El que caracteritzava aquesta coalició era la cooperació entre grups que anaven del centre a l'extrema esquerra; aquests grups, tanmateix, tendien a estar formats per membres més grans i organitzats d'una manera més tradicional que les altres coalicions. La segona coalició principal, «Gothenburg Action», va mobilitzar una gamma més àmplia d'organitzacions, grups i xarxes d'activistes sota la bandera d'«una altra Europa», i emetia una àmplia varietat de missatges polítics i se centrava en un gran nombre d'adversaris polítics. Aquesta coalició era molt inclusiva però, en canvi, va ser la xarxa que va tenir més dificultats per negociar amb la policia abans dels esdeveniments (Oskarsson 2002 i Wahlström i Oskarsson). A més a més, els activistes a Göteborg van formar una institució cultural alternativa, «Free Forum», per fer divulgació de

les seves idees. «Free Forum», un conglomerat de tendes plantades al llarg del canal al centre de la ciutat, oferia un programa enorme d'actes culturals juntament amb conferències, xerrades, debats i projeccions de pel·lícules que tractaven els efectes de la globalització en general i també sobre temes de la Unió Europea més específicament. Un gran nombre dels grups i les organitzacions activistes estaven representats amb estands d'informació situats entre parades de menjar, que van atraure milers d'espectadors interessats. «Free Forum», una «fira del comtat activista», va ser finançat per diverses institucions estatals i del comtat (Uhnoo 2002).

En mobilitzacions prèvies —per exemple, a Seattle l'any 1999 i a Praga el 2000— els activistes s'havien proposat paraitzar gràcies a la superioritat numèrica els llocs de reunió previstos i, en el procés, aturar la lliure circulació a la ciutat amfritriona. Aquesta estratègia de protesta no era la prevalent a Göteborg. Les tres manifestacions principals no tenien com a objectiu paraitzar la cimera de la UE, sinó expressar els seus missatges de protesta al carrer i obrir el que ells anomenaven un «espai per al debat».⁸ Les protestes no van paraitzar les reunions, ni van causar-hi molèsties d'una manera crucial; tot i això, es va canviar el lloc del sopar de cloenda, del restaurant de la ciutat previst a l'emplaçament «blindat» de la cimera per motius de seguretat.

El primer dia de la campanya de protesta, el 14 de juny de 2001, l'arribada del president Bush a Göteborg per reunir-se amb els líders de la CE marcaria, malauradament, la pauta dels dies següents. El vespre del dia 13 el fiscal va decidir fer una batuda a l'escola Hvitfeldtska amb l'acusació que «tots» o «gairebé tots» els activistes que s'hi allotjaven eren sospitosos de fer «preparatius per cometre amenaces i agressió i/o un atac contra funcionaris civils, o bé danys contra la propietat». Aquesta escola, situada al centre, era una de les que el comtat havia posat a disposició de la coalició «Gothenburg Action» per allotjar-hi els manifestants visitants i per a la conferència alternativa que havien previst.

L'acció de la policia a l'escola Hvitfeldtska va ser una mesura expressament preventiva. En contrast amb els esdeveniments que tindrien lloc divendres, durant els quals la policia va reaccionar defensivament, l'acordonament de l'escola i la detenció posterior dels seus ocupants van ser una acció ofensiva. En aquest cas, la policia va prendre la iniciativa amb una acció sorpresa amb l'esperança de traslladar l'escenari del conflicte a un lloc geogràfic ben allunyat del lloc on es rebia la visita del president Bush. L'acció de la policia va tenir èxit en aquest aspecte i, a més, també va paraitzar l'acció de desobediència civil prevista de «Ya basta», que havia de tenir lloc el divendres. La policia estava especialment interessada a pertorbar el desenvolupament d'aquesta acció. La majoria de les «armes» confiscades —que la policia va mostrar més tard durant la conferència de premsa oficial— es va demostrar que eren elements o peces per fer-se roba de protecció, per exemple, farciment d'escuma i cascos de futbol. Durant aquesta conferència de premsa,

8. Mentre que l'objectiu d'alguns dels grups activistes era paraitzar la cimera, l'objectiu de les tres coalicions era establir el que Hans Abrahamsson, investigador d'estudis de pau i activista d'Attac, anomenava «debat» amb els líders polítics reunits.

la policia va indicar que l'organització «Ya Basta» era la que més els preocupava neutralitzar abans dels actes previstos del divendres. Tanmateix, les declaracions de Håkan Jaldung, el comandant de la policia uniformada reunida a Göteborg, que «se sospitava que tots» o bé «gairebé tots els activistes» allotjats a l'escola «es preparaven per actuar amb violència contra els funcionaris del govern», van ser poc convincents. Un gran nombre dels joves allotjats a l'escola pertanyien a grups i organitzacions pacífiques documentades, com ara «Attac», «Friends of Earth» i «Field Biologists». Amb una gran força, la policia va començar a acordonar l'àrea del voltant de l'escola dijous al matí; ràpidament es van traslladar contenidors de transport d'acer al cordó policial i es va tancar l'àrea de manera efectiva. Es va informar que la policia havia deixat aïllats sis-cents activistes aproximadament. Durant el dia, es van alliberar entre cent i cent cinquanta activistes després que accedissin a un escorcoll.

Al migdia, un gran nombre d'activistes i espectadors interessats s'havien començat a reunir al perímetre del cordó policial, especialment als jardins de l'església Vasa. Les coses es trobaven en aquest punt quan a la tarda es van produir els disturbis. En coordinació amb un grup d'activistes que van intentar sense èxit trencar el cordó policial des de l'interior, els activistes que es trobaven a fora van intentar assaltar el perímetre darrere de l'església. Els van rebre brigades de la policia, la policia muntada i patrulles amb gossos. Els activistes van fugir d'aquest atac intens de la policia creuant cap al parc Vasa, on van haver-hi topades durant tota la tarda. Les bandes d'activistes van buscar la confrontació ràpida amb la policia, que estava dispersada en petits grups; els llançaven llambordes i es retiraven ràpidament tot seguit quan acudien més policies a defensar els seus companys. Els activistes, en atacs ràpids als carrers del voltant, van destrossar cotxes i furgons de policia. En resum, es va fer una mena de «joc del gat i la rata» durant la primera ronda de confrontacions violentes (Wisler i Kriesi 1998, 98).

Al vespre, la manifestació massiva programada que havia organitzat la coalició arc iris «Bush not Welcome», amb més de deu mil manifestants, va tenir lloc sense incidents fins a la seva conclusió a Götaplatsen, el lloc d'acabament tradicional de les manifestacions polítiques a la ciutat, situat a només tres illes de cases del lloc on se celebrava la cimera. Va ser després d'aquesta manifestació massiva que va augmentar un altre cop la violència. Aproximadament dos mil activistes van enfilel el carrer cap al cordó policial que envoltava l'escola i allà es van enfrontar amb un gran nombre d'agents de la policia antidisturbis, la policia muntada i patrulles amb gossos. Durant més de tres hores, va haver-hi confrontacions entre la policia i els activistes. El nombre d'arrestos i detencions encara és confús, però en la conferència de premsa de la policia de l'endemà es va informar que en aquest primer dia de protestes s'havien detingut quatre-cents cinquanta-tres activistes i vuitanta-nou havien estat arrestats, dels quals quaranta-tres havien estat posats en llibertat.

El primer dia oficial de cimera, els actes de protesta van començar d'hora al matí quan tres activistes de «Non-Violence Network» van saltar la tanca i van creuar nedant el canal de l'entrada a la seu de la cimera. Se'ls va treure ràpidament de l'aigua i se'ls va detenir. Un grup més nombrós d'activistes de la xarxa va

saltar el cordó en un altre punt i va quedar-hi atrapat, ja que en aquell moment era un punt molt més vigilat. Després d'aproximadament mitja hora també van ser detinguts.

Tanmateix, els esdeveniments violents van començar durant el míting de Götaplats, a les deu del matí. Uns dos mil activistes es van reunir allí per protestar contra la reunió de la UE, amb el propòsit d'instigar una acció directa contra el cordó que envoltava el lloc on se celebrava la cimera. Després del discurs de cloenda d'un dels organitzadors del míting, que va incitar els manifestants a marxar cap a la seu de la cimera, els grups van començar a aplegar-se en un carrer estret que anava des de la plaça principal fins al cordó, amb només dues illes de cases de separació. Al voltant de mil activistes que no duïen màscares o altres senyals de militància van quedar comprimits al carrer quan aproximadament dos-cents activistes emmascarats del bloc negre es van afegir a la part posterior de les seves files. Durant una mitja hora la situació va estar en punt mort fins que la policia muntada i la policia antidisturbis van carregar contra les seves files.

A mesura que els activistes fugien de la càrrega policial, els del bloc negre, que s'havien quedat a la plaça, havien planificat una contraofensiva, que consistia a «utilitzar» l'eixam de manifestants —la majoria dels quals no volia entrar en una lluita cos a cos amb la policia— per provocar una càrrega policial sobre les seves files i la consegüent esbatussada entre activistes i policies. Així, en aquest tumult confús i al so d'un xiulet, aquestes bandes d'activistes ben coordinats van començar tots alhora a llançar llambordes contra la policia per aturar el seu avanç. Amb aquella descàrrega de llambordes, la policia muntada es va veure obligada a retirar-se per protegir els cavalls. Poc després, un grup de gent que acabava d'arribar va enfilar l'avinguda per reunir-se amb els activistes que es trobaven al capdamunt. La majoria d'aquests nouvinguts eren joves dels habitatges governamentals dels voltants de Göteborg. A mesura que augmentava el nombre d'activistes, la policia antidisturbis, amb un nombre molt insuficient, es va veure obligada a retirar-se. En qüestió de mitja hora, mentre la policia es reagrupava i esperava reforços, uns dos-cents activistes van ocupar l'avinguda. Durant aquest temps, van destrossar la majoria de vidres dels aparadors de les botigues, la qual cosa va fer que la gent que hi comprava fugís cap al carrer. En particular, van causar danys als bancs i als restaurants de menjar ràpid i van calar foc per tota l'avinguda amb taules i cadires de restaurants i estores que van treure d'una botiga de catifes. Van construir barricades que van ser incendiades amb els lavabos portàtils que s'havien instal·lat per als manifestants visitants. Els bombers van ser atacats amb llambordes quan van intentar sufocar els incendis. Després del reagrupament i el reforç, la policia va poder contraatacar els activistes; un cop més els informes diferien, però més de cent activistes van ser detinguts després de les confrontacions violentes.

La ciutat va experimentar un període momentani de «pau» molt tensa a l'espera dels actes previstos per a més tard. Al vespre, una manifestació multitudinària, amb més de quinze mil manifestants, va començar la seva marxa pels carrers de Göteborg altra vegada cap a Götaplats, la plaça principal de Göteborg que hi ha al capdamunt de l'avinguda. Aquesta vegada la policia havia pres mesures extraordinàries i havia bloquejat tots els carrers laterals que portaven a l'avinguda amb

contenedors de transport d'acer, i també havia acordonat l'avinguda amb contenidors al punt intermedi. L'únic punt d'entrada a l'avinguda i la plaça —ara amb tots els aparadors de les botigues i els restaurants tapats amb fustes— era el carrer que passava pel parc Vasa, que portaria els manifestants en ruta fins a la plaça. La policia va aplicar una estratègia contundent de territorialització amb una contenció efectiva de l'avinguda i el punt final de la manifestació. El seu objectiu era tallar el pas als activistes per evitar que s'introduïssin a la manifestació des dels carrers laterals, cosa que havien fet durant la manifestació del vespre anterior. Amb això esperaven evitar que esclatés la violència entre les multituds de manifestants; tanmateix, la manifestació va continuar pacíficament. Només hi havia un petit nombre d'activistes del bloc negre entre els participants de la manifestació. En canvi, van acudir en petites «bandes» altra vegada al parc Vasa, que va tornar a ser l'escenari central dels actes de violència.

Per tal d'evitar que les grans multituds de manifestants es barrejessin amb els activistes reunits al parc Vasa, es va retirar un dels contenidors d'un carrer lateral i es va reconduir els manifestants per aquest carrer de manera que poguessin anar-se'n sense entrar en contacte amb els activistes. Com a resposta al cordó policial de l'avinguda, diversos centenars d'activistes de «Reclaim the Streets» van traslladar la festa de carrer que havien programat de l'avinguda al parc Vasa. Quan la policia va envoltar la manifestació de «Reclaim the Streets» i va carregar contra les seves files, els activistes que no van ser detinguts (vam poder veure només alguns activistes sols que van ser capturats per la policia) van fugir del lloc caòticament. En aquest punt, les «bandes» del bloc negre, aprofitant el terreny costerut del parc, juntament amb una tàctica per interferir en les comunicacions de la policia, van aconseguir desorganitzar les files de la policia antidisturbis. Hi havia més de set-cents policies a la rodalia, però amb les comunicacions afectades temporalment, no podien coordinar els seus esforços (RPS 2001, 62-63). Quan es va cridar els policies que es trobaven en un carrer perquè anessin a ajudar els seus companys que eren assetjats al parc, ràpidament altres «bandes» van assaltar i destrossar els cotxes patrulla i els furgons de policia. Amb aquestes confrontacions violentes i ràpides i les retirades igualment ràpides, van poder dividir la policia en petits grups, que així resultaven més vulnerables. En un punt determinat, quan durant el setge un grup de dotze o quinze agents de policia van ser atacats amb llambordes, la policia va respondre disparant trets. Segons mostren alguns enregistraments, els trets van ser disparats després que la situació es calmés i els activistes que llançaven pedres eren a una certa distància. Tres activistes van ser tocats i un va resultar ferit de gravetat. Finalment van arribar els reforços policials i es va acordonar tota l'àrea que envoltava el parc i el seu perímetre. Aquesta vegada, la policia va entrar a l'àrea amb força i, amb el suport tàctic de la policia muntada, van aconseguir fer enrere els activistes i, a poc a poc, atenuar la violència. Pels volts de mitjanit ja s'havia tornat a reinstaurar l'ordre, però els costos tornaven a ser alts. La majoria dels aparadors de les botigues i els restaurants del carrer Vasa i els carrers propers van ser destrossats i portaveus dels hospitals van informar que havien atès quaranta-un ferits, nombre que incloïa tant policies com activistes, entre altres, els tres ferits de bala.

La manifestació massiva final prevista per a dissabte al matí va començar a organitzar les seves files al parc Castle a les nou del matí. Malgrat que plovisquejava, la manifestació va congrega més de vint mil manifestants i va transcórrer sense cap incident. No es va observar presència policial de cap tipus al llarg de la ruta de la manifestació —una adaptació a les demandes dels organitzadors de la coalició que s'havia acordat durant les negociacions conjuntes.

En canvi, la cerca de terroristes alemanys armats va ser el tema central per a la policia durant el tercer dia. La cerca va ser un dels motius de la presència policial massiva a la manifestació il·legal de Järntorget, una plaça on tradicionalment comencen les manifestacions que es fan a la ciutat.

L'altra motivació va ser l'amenaça que es produïssin més disturbis violents en un altre dels passejos de Göteborg adjacent a la plaça. Els informes d'intel·ligència policial van revelar confrontacions previstes al llarg del carrer, i també havien localitzat piles de llambordes i pals situats al llarg del carrer. Cap a dos quarts de vuit del vespre, la policia va entrar ràpidament i va acordonar la plaça. Tot i que el grup molt armat d'aproximadament cinc-cents agents de la policia antidisturbis, la policia muntada i les patrulles amb gossos es podia considerar una demostració simbòlica de força a la plaça, no va esclatar la violència. Malgrat la tensa situació, amb uns vuit-cents manifestants encerclats per un jalonament hermètic d'agents de policia que colpejaven els escuts amb les defenses, la situació es va mantenir relativament en calma. Entre les persones envoltades per la policia hi havia manifestants «pacífics», activistes (entre els quals hi havia alguns sospitosos d'activitats delictives durant les confrontacions violentes prèvies), i també habitants que casualment eren a la plaça o en un dels restaurants dels voltants. Tothom va rebre l'ordre de seure i esperar-se a la identificació. Després de les negociacions amb organitzadors de la coalició, que van concloure al voltant de les onze de la nit, es va permetre marxar de l'àrea a totes les persones en les quals la policia no estava interessada i unes dues-cents persones van ser traslladades per ser sotmeses a més estudis i escorcolls. La raó que s'aixequés el cordó en aquesta hora va ser que el comandament responsable de l'operació no va rebre una decisió del comandament superior pel que fa a la situació legal de les persones reunides o quines mesures s'havien de prendre. Cansat d'esperar instruccions del centre de comandament i insegur pel que fa a la legalitat de l'operació, simplement va ordenar als seus agents que es retiressin (RPS 2001, 60).

Més o menys al mateix temps la policia va acordonar els voltants de l'escola Schillerska, una altra de les escoles que el comtat havia ofert com a allotjament per als manifestants visitants. A continuació la policia va irrompre a l'escola amb la brigada paramilitar nacional, encara en cerca d'un terrorista alemany del qual es deia que anava armat.⁹ Després que la brigada paramilitar hagués acabat la seva cerca,

9. La informació sobre un terrorista alemany armat provenia d'un civil que passava per allí que va testificar que durant alguns segons havia observat un home alemany amb una pistola. Segons sembla, aquest informe estava mancat de credibilitat i va ser rebutat pels organitzadors de la coalició que s'allotjaven a l'escola.

la policia local va prendre el comandament de l'operació. Es va obligar setanta-vuit activistes que hi estaven allotjats a sortir al pati de l'escola i se'ls va ordenar que s'estressin de bocaterrosa damunt el terra moll amb les mans darrere el cap. Els manifestants van ser sotmesos a maltractaments, tant físics com verbals. Al cap de gairebé una hora, alguns dels detinguts van ser traslladats en autobús per ser interrogats i escorcollats, mentre que els altres joves, considerats «manifestants pacífics», van ser alliberats, juntament amb personal mèdic d'emergència i cuiners neerlandesos. La majoria anaven mig desvestits i/o no duïen sabates. Van buscar refugi i suport a «Free Forum». Els joves van trobar que l'acció era atterradora i van patir el tractament provocatiu que la policia els va dispensar de manera abusiva. Un cop més es van violar greument els drets i llibertats fonamentals, i no és segur que aquesta acció aconseguís alguna cosa per mantenir l'ordre. De fet, no semblava que l'ordre estigués amenaçat. Aquesta acció policial concreta va ser el primer cas en què els fiscals van presentar càrrecs per mala conducta, càrrecs que més endavant es van retirar. No es va informar que s'hagués detingut cap terrorista alemany armat després d'aquesta acció. La campanya de tres dies d'actes de protesta a Göteborg ja havia arribat a la fi.

4.2 LA POLICIA DANESA ES REUNEIX AMB ELS «ESVALOTADORS POTENCIALS»

Els activistes a Copenhaguen van preparar la seva campanya de protesta amb molta antelació a la cimera de la UE prevista per al desembre de 2002. Durant la tardor de 2001 es va formar la xarxa de coalició NGO Forum Stop Violence. La coalició no tenia una plataforma política comuna, més aviat el seu objectiu principal era reunir el màxim nombre possible d'organitzacions, grups i xarxes d'acció per dur a terme una protesta pacífica a Copenhaguen durant la cimera. La coalició es va formar amb l'objectiu de treballar per evitar que esclatés la violència durant la cimera i, amb això, protegir-se contra el tipus de violència que havia deixat empremta en els actes de protesta de Göteborg i les seus d'altres cimeres internacionals importants. Amb aquest fi, la coalició NGO Forum Stop Violence va impartir formació sobre prevenció de conflictes a persones encarregades de seguretat durant les marxes, que més tard tindrien una funció important durant la cimera; a més va participar en negociacions amb la policia abans dels actes previstos. Durant la cimera mateixa, la coalició va organitzar una manifestació important, a més d'una «cimera» alternativa, NGO Forum. La majoria de les organitzacions, els grups i les xarxes que van participar en la campanya de protesta de tres dies van cooperar mitjançant aquesta coalició; l'excepció més notable va ser el bloc negre organitzat per a aquesta cimera en una xarxa de coalició temporal, la Federació Anarquista. D'una manera molt semblant a les dues coalicions d'acció principals que s'havien format a Göteborg, es van formar dues coalicions similars a Copenhaguen. Una, «Stop the Union», congregava organitzacions i sindicats en protesta per la pertinença de Dinamarca a la UE, però no va organitzar cap acte de protesta relacionat directament amb la cimera (tot i això, el membre més important d'aquesta coalició, «People's Movement Against the European Movement», sí que

va participar en protestes durant la cimera).¹⁰ L'altra coalició, més inclusiva, anomenada «Initiative for Another Europe», reunia la miríade de grups i xarxes d'acció crítics amb la globalització sota una bandera comuna, «Per una altra Europa», en la manifestació massiva més gran. Totes dues coalicions van ser incloses a NGO Forum Stop Violence, igual que la xarxa de desobediència civil de creació recent Globale Rødder («Arrels Globals»). Globale Rødder és una xarxa de desobediència social no violenta que segueix la línia de les xarxes d'acció Ya Basta (italiana), Avanti (alemanya) i Globalisering Underifrån/Vita Overallerna (sueca i finesa). Aquesta última va planificar i dur a terme un dia d'acció durant la cimera i sembla que és el que la policia considerava potencialment la major font de «problemes». Semblava que la policia s'havia preocupat més de contenir actes de desobediència civil no violenta que no pas de la seva capacitat de tractar un esclat de disturbis.

La primera manifestació durant la cimera de la Unió Europea celebrada a Copenhaguen el desembre de 2002 va ser una protesta contra Israel organitzada el dijous a la tarda, que es va esdevenir pacíficament i la presència de la policia va dimensionar-se adequadament. La manifestació va congrega aproximadament mil activistes i ni els organitzadors de la manifestació ni la policia van preveure problemes. Pel que fa a la policia, des de dimecres a la tarda havia concentrat els seus esforços en el «dia d'acció» anunciat per Globale Rødders, previst per divendres. El «dia d'acció» de Globale Rødders, que havia d'incloure una sèrie d'accions de desobediència civil no violenta per tot el centre de la ciutat, només va tenir èxit parcialment. La policia va aplicar el que anomenen una tècnica d'esgotament, que consisteix en una sèrie de «burxades» enèrgiques amb el fi de desequilibrar els oponents per tal d'exercir control sobre l'acte previst. Durant la nit i durant el dia 13, es van fer diverses detencions, individualment i en petits grups, per patrulles de la policia per tot el centre de Copenhaguen. Interrogats, forçats a identificar-se i, en molts casos, escorcollats, els activistes es van sentir víctimes de l'assetjament de la policia. El grup de suport legal, que es trobava a Copenhaguen, va informar que uns dos-cents activistes es van posar en contacte amb ells en relació amb queixes per assetjament policial.¹¹ Els activistes es van sentir criminalitzats i tractats com a sospitosos.

La tarda de dijous la policia va aplicar una tàctica sorpresa quan va acordonar dos ponts que portaven al centre de Copenhaguen i va redirigir el trànsit i els viants per un canal. Concretament, es van escorcollar els cotxes i els autobusos amb matrícules estrangeres, i es van interrogar els seus ocupants. També es van interrogar vianants i ciclistes, i es van escorcollar motxilles i bosses. Les tàctiques policials que es van aplicar van servir per frustrar la sèrie d'accions previstes de desobediència civil simbòlica de Globale Rødder? Sembla que la policia va tenir èxit a fer-los malbé els plans. Des de la perspectiva de l'ordre públic, els esforços de la policia van tenir èxit; la majoria de les accions de protesta i de desobediència civil previstes no van tenir lloc durant els actes del divendres. Es va dur a terme

10. Wahlström 2002.

11. Jyllands-Posten, 14/12/2002, apartat 2.7.

pacíficament una acció contra l'empresa multinacional Danisco, juntament amb una acció més petita contra els grans magatzems Illum, que també va ser poc rellevant. Dues accions d'ocupació, una contra la base naval d'Holmen i una altra contra el Ministeri d'Integració, van ser desconvocades després que la policia hagués detingut alguns dels activistes i hagués confiscat els materials que s'havien de fer servir.¹²

L'acte principal, planificat per Globale Rødder el divendres, era la marxa contra l'emplaçament de la cimera de la Unió Europea, Bella Centre, situat alguns quilòmetres al sud del centre de la ciutat. Fins i tot en relació amb aquesta acció, l'ús de tàctiques de detenció i escorcoll per part de la policia va causar un profund malestar. Diversos dels activistes de desobediència civil italians —alguns dels quals eren activistes des de feia molt de temps (incloent-hi Luca Casarini, un portaveu internacional de la xarxa de desobediència civil italiana)— havien estat arrestats prèviament al carrer i ara el contingent italià restant era refractari a manifestar-se. Aquest grup era el que s'havia previst que encapçalés la línia frontal de la marxa contra Bella Centre. Activistes molt menys experimentats es van veure obligats a ocupar el seu lloc en el darrer moment, per a la qual cosa es van posar la seva roba de protecció casolana. Quan la marxa —en què participaven vuit-cents activistes aproximadament, després de gairebé tres hores en la cruesa del fred hivernal— s'acostava a Bella Centre, els participants van ensopegar amb un sòlid mur de cotxes de policia i onze furgons blindats que bloquejaven el passeig. Darrere dels furgons s'aplegaven més de mil policies amb uniforme antidisturbis. Aquí la policia es va basar en la tècnica de la «demostració de força» per eliminar el potencial de posteriors actes violents i desanimar els manifestants d'atemptar contra les seves línies. En resum, l'aclaparadora demostració de força de la policia va ser calculada per intimidar els activistes.

Després de les advertències que es van fer als activistes perquè tornessin enrere i s'abstinguessin de creuar les línies policials, els que ocupaven les files frontals van deixar els seus escuts casolans, la qual cosa indicava a la policia les seves intencions no violentes. Els activistes van continuar la marxa aixecant les mans enlaire en un gest simbòlic i van trencar una línia de cinta policial abans d'aturar-se a uns deu o quinze metres del cordó policial. En aquest punt, els activistes es van aturar amb les mans alçades. Kai Vittrup, comandant de la policia uniformada de Copenhaguen i perifèria, va ordenar que el cordó obrís un corredor que portava a l'estació de metro acabada d'obrir. Va convidar els activistes, que estaven cansats i tenien fred, a agafar el tren que els tornava a portar al centre. Igual que els activistes de desobediència civil van confiar en els gestos simbòlics, la policia va respondre amb un gest d'hospitalitat igualment simbòlic, que s'havia negociat durant la marxa entre la policia i Globale Rødder (Wahlström, 2003).

El principi de no-violència va ser respectat pels manifestants ben organitzats i disciplinats, i també per la policia. La marxa va trencar una línia policial simbòlica, cosa que satisfieia la seva intenció de dur a terme una acció de desobediència

12. Conferència de premsa de Globale Rødder, 13/12/2002.

civil, i la policia no va sentir l'amenaça que el seu cordó fos trencat. El fet de transformar la relació coercitiva —la confrontació entre la força aclaparadora de la policia, que està autoritzada per la societat a aplicar coerció (tot i que la gran majoria dels participants d'aquesta manifestació la consideraven no autoritzada) i les files de manifestants, armats únicament amb la vulnerabilitat dels seus cossos i la seva indignació moral— en una relació recíproca simbòlica, com a mínim superficialment, va permetre a les dues parts enfrontades a mantenir les maneres. La reciprocitat és un altre tipus diferenciat de relació de poder. Segons Muir, en una relació recíproca:

Un individu supera la resistència d'un altre mitjançant un intercanvi atractiu. Renuncia a alguna cosa que valora menys i, a canvi, obté alguna cosa que considera que té més valor per a ell. Mentrestant, el seu company d'intercanvi, atès que la seva escala de valors és diferent, rep alguna cosa que desitja més que allò a què ha de renunciar. Així, totes dues bandes s'enriqueixen reciprocament (1979, p. 47-48).

Les parts d'aquesta situació de confrontació, mitjançant un procés de negociació basat en el coneixement de l'altre, arriben a un acord. La policia va intercanviar l'oportunitat dels activistes de desafiar la seva ordre inicial per tal d'evitar exercir la coerció amb la seva força superior. Des del punt de vista de la policia, es tractava d'un intercanvi atractiu. D'altra banda, els activistes van satisfer el seu desig de dur a terme una acció simbòlica de desobediència civil, alhora que van evitar una confrontació física amb una força totalment superior. Per als activistes això també era un intercanvi atractiu.

El potencial de violència es va reduir efectivament gràcies a la demostració de contenció de les dues parts confrontades. Tanmateix, la contenció de l'acció de dues cultures —una cultura policial i una cultura activista—, quan totes dues estan orientades a l'acció, és difícil. Vaig observar diversos grups d'activistes quan anaven cap a l'estació de metro: semblava que se sentien frustrats i enganyats i es mostraven ambigus davant de l'hospitalitat de la policia danesa de permetre'ls agafar el tren. Alguns agents de policia també van mostrar una certa frustració. Un periodista va informar que un agent havia dit d'una manera força irònica a un altre: «Què els passa? No s'atreveixen a venir a trobar-nos? Que no hi ha ningú que pugui anar a dir-los que són més que benvinguts?».¹³

Totes dues cultures havien estat entrenades i equipades per a l'acció: els manifestants amb el seu farciment d'escuma, escuts casolans i cascos de futbol, i la policia amb uniformes antidisturbis complets i vehicles blindats. En aquestes situacions totes dues cultures han de basar-se en la disciplina mostrada pels seus membres si es vol evitar la violència. Els organitzadors de la manifestació i els encarregats de la seguretat de la marxa van exercir disciplina (és a dir, control) sobre les seves bases, igual com els comandaments policials, que d'una manera semblant van imposar disciplina als seus efectius. En aquesta situació concreta,

13. Jyllands-Posten, 14/12/2002, apartat 2, p. 7.

dues cultures orientades a l'acció es van enfrontar amb circumspecció, abstenint-se d'actuar.

A més de les dues manifestacions de protesta més reduïdes que van tenir lloc el divendres, la marxa més gran va ser la manifestació contra el racisme a Europa, que va atraure més de tres mil activistes. Aquí la policia va optar per una presència molt poc visible, de la mateixa manera que ho havia fet en la manifestació contra Israel del dia abans.

La manifestació principal de dissabte, organitzada per la coalició arc iris «For Another Europe», va reunir aproximadament nou mil activistes que van marxar en diversos blocs: encapçalats pel bloc de la xarxa crítica amb la globalització Attac, anaven seguits per un bloc estudiantil, un bloc sindical, un gran bloc comunista, un bloc de desobediència civil (Globale Rødder), un bloc negre anarquista, un bloc contra la guerra i, finalment, un bloc considerable contrari a la UE. Cinc vehicles de policia anaven a la cua de la manifestació. La marxa va sortir de la plaça Christianborg i al seu pas pel Banc Nacional va enfrontar-se amb una «demostració de força» limitada, dues línies d'aproximadament quaranta agents de la policia antidisturbis cadascuna, juntament amb els seus vehicles blindats. Quan la marxa va girar cap a Gothersgade, els activistes van detectar agents de paisà entre les seves files; de fet se n'havien desplegat diverses unitats per reconèixer la situació, els quals es desplaçaven al llarg de la manifestació i al capdavant d'aquesta. No és estrany que la seva presència generés intranquil·litat entre els manifestants i els organitzadors de la manifestació es van veure obligats a calmar els activistes indignats. En va, els organitzadors de la manifestació van intentar negociar unes quantes vegades la retirada dels agents de paisà amb Benny Hansen, que era el comandant sobre el terreny.¹⁴

Ara la policia estava desplegada en una posició a l'expectativa, bloquejant els carrers laterals amb les unitats mòbils i conduint la manifestació per la seva ruta fins a la plaça Vestrebro, on la manifestació es va dividir i el contingent amb les xarxes de desobediència civil i després les xarxes autònomes, l'anomenat bloc negre, en total uns vuit-cents activistes, va marxar cap a Vestre Gaol, on hi havia cinc activistes italians detinguts. Aquesta manifestació, iniciada per Globale Rødder, va ser una acció espontània de suport als activistes italians detinguts. Al seu torn, van ser seguits per la Federació Anarquista, sota el seu lema «Contra l'Estat policial danès».

Aquesta manifestació va ser seguida per una gran força mòbil de la policia antidisturbis, una demostració de força, però que encara mantenia una postura a l'expectativa malgrat el fet que molts dels manifestants anarquistes ara anaven emmascarats.¹⁵ Les unitats de paisà ara també estaven desplegadas seguint la manifestació al llarg de la seva ruta. Quan la manifestació va arribar a Vestre Gaol,

14. <http://www.cph2002.org/side/82, 07/02/2003>.

15. Era difícil calcular quants dels manifestants anaven «emascarats». Molts simplement s'havien apujat les bufandes o abaixat les gorres per protegir-se del fred intens. Molts dels agents de paisà que vaig observar anaven emmascarats d'una manera similar. Dos agents de paisà van ser acusats i condemnats per infringir la llei contra l'ús de màscares i van ser multats.

la policia va adoptar una posició defensiva envoltant els activistes amb una línia potent d'agents de la policia antidisturbis, armats amb escuts personals, juntament amb deu vehicles blindats. La situació era inestable, però els organitzadors de la marxa *ad hoc* van poder mantenir la disciplina dins de les seves files. Al carrer es van sentir eslògans contra la policia i els activistes van deixar anar els globus que portaven com a acció simbòlica. La situació era tensa, però tanmateix no hi va haver aldarulls violents en aquest punt. Després de negociacions, entre altres, amb Kai Vittrup,¹⁶ la policia va obrir el bloqueig i va permetre als manifestants continuar.

Després de seguir tots junts, el contingent de desobediència civil va marxar cap a la plaça Blågård i el bloc anarquista de la manifestació va girar i va començar a anar cap a la plaça Israel. En aquest punt, la policia antidisturbis va avançar fermament i va envoltar els manifestants de la Federació Anarquista. En especial, a la part posterior de la manifestació la policia havia avançat molt i els encarregats de seguretat de «Stop Violence» van intentar crear una «zona lliure» entre el bloc negre de la part posterior i la policia antidisturbis mòbil que avançava per tal de millorar la situació. Amb els llums blaus intermitents i les sirenes de policia en la seva posició de demostració de força, juntament amb els crits dels activistes indignats, la situació estava molt carregada, i vaig veure que es llançava una ampolla. Pels altaveus, la policia va començar a ordenar als encarregats de seguretat de «Stop Violence» que abandonessin la manifestació, i també als no manifestants que hi havia presents, que principalment eren periodistes i fotògrafs. Altra vegada pels altaveus van avisar els manifestants, en danès i en alemany, que farien respectar la llei contra l'ús de màscares. Les unitats de paisà es van introduir a la manifestació per diversos punts i ràpidament van arrestar quinze manifestants per delictes menors, la majoria infringir la llei contra l'ús de màscares. La majoria dels manifestants arrestats eren dones i set eren estrangers; van ser jutjats ràpidament i posats en llibertat durant el dia. La resta de manifestants havien pogut continuar cap a la plaça Israel, on la policia no va entrar, i posteriorment els manifestants es van dissoldre.

Les accions de protesta i les diverses manifestacions contra la cimera es van apropar a la seva fi dissabte al vespre, amb una protesta espontània de «Reclaim the Streets» al districte de Nørrebro. Uns sis-cents activistes del bloc negre s'havien reunit en una plaça, que la policia va envoltar ràpidament altra vegada amb la tècnica de la «demostració de força», acumulant uns cinc-sents agents de policia antidisturbis i setze vehicles blindats. Aquesta vegada els vehicles i la policia antidisturbis es van aplegar en una forta cadena, alhora que van adoptar una posició defensiva. Durant diverses hores, els manifestants van estar bloquejats rere el cordó policial en un torcebraç abans que se'ls permetés dispersar-se. No es van produir actes de violència ni arrestos.

16. Aquesta «negociació» va ser enregistrada per un equip de la televisió, fet que probablement va posar com a mínim pressió indirecta sobre Vittrup per complir les demandes dels manifestants (Wahlström 2003).

5. ELS DISTURBIS POLICIALS A GÖTEBORG

Els investigadors ens recorden que una gran majoria de les accions polèmiques a les democràcies occidentals, fins i tot en un període d'agitació social, tenen la forma d'accions pacífiques, ordenades i rutinàries que no infringeixen lleis ni violen espais.¹⁷ La majoria d'accions de protesta política no tenen la violència com a resultat. De fet, la majoria d'accions que els activistes van dur a terme als carrers i les places de Göteborg van ser ordenades i pacífiques; no van infringir lleis ni van violar espais. Tres manifestacions massives principals van esdevenir-se d'una manera pacífica i ordenada. Innombrables seminaris i debats públics es van esdevenir de la mateixa manera. Les manifestacions públiques de protesta van ser moltes i l'aclaparadora majoria d'aquestes accions van ser pacífiques, malgrat els informes dels mitjans de comunicació, que ens han deixat la impressió que la cimera de la UE de Göteborg va estar dominada per actes de violència (Parsmo 2002).

Tanmateix, quan esclata la violència les autoritats i també el públic en general tenen ànsies de culpar alguna de les parts dels esdeveniments. Molt sovint, però, és difícil determinar qui era «responsable» de la violència quan es produeix, o qui hi havia rere la seva intensificació. El més fàcil és que es doni la responsabilitat als manifestants. Tanmateix, els activistes no són els únics actors dels disturbis, independentment del fet que puguin tenir un paper decisiu en el seu esclat. La violència sorgeix d'una interacció entre manifestants i les autoritats que hi responen. Els estudis que s'han dut a terme des de la dècada de 1960 suggereixen que les autoritats policials sovint tenen una part més gran de responsabilitat.¹⁸

Les confrontacions físiques directes entre els activistes i la policia fan sortir a la superfície moments de gran càrrega emocional —moments d'«efervescència col·lectiva»— que de manera inevitable porten a processos que, en la majoria de casos, donaran com a resultat un augment de la violència. En uns altres treballs¹⁹ ja vaig analitzar aquests moments d'«efervescència col·lectiva» pel que fa a la seva funció en la construcció d'identitats col·lectives militants, i també pel que fa a la manera com aquests moments d'efervescència col·lectiva, ampliat per la socialitat explosiva de les confrontacions directes, porten a una base de violència per la part dels activistes. Waddington (1991) capgira la lògica d'aquests arguments contra la policia, adduint que la càrrega amb les defenses —la tàctica que va aplicar la policia de Göteborg durant la cimera— porta fàcilment a l'augment de la violència.

El motiu pel qual les càrregues amb les defenses són difícils de controlar es coneix col·loquialment a la Policia Metropolitana com la «boira vermella». Es refereix a un còctel potencial de condicions psicològiques que disminueix l'autocontrol de qualsevol persona i del qual la policia no està exempta. Les càrregues amb les

17. Meyer i Tarrow 1998.

18. Skolnick 2002 [1969]; Skolnick i Fyfe, 1993; Della Porta 1998; Waddington 1994; Jefferson 1990; Crichter i Waddington 1996; Reiner 2000.

19. Peterson, A., 1994, 1997 i 2001.

defenses exigeixen que els agents actuïn agressivament en condicions d'anonimat relatiu [...]; poden portar roba protectora amb viseres que els enfosqueixin els trets facials i és gairebé segur que actuaran no com a individus sinó com un col·lectiu igualment anònim, «la multitud» o «ells», que ens han insultat i atacat físicament a «nosaltres», la policia. D'aquesta manera es despertarà la frustració i l'enuig dels agents i la càrrega amb les defenses fa prendre represàlies amb unes condicions que minimitzen la responsabilitat individual (p. 177-178).

Els esdeveniments de Göteborg van mostrar dos grups amb un component «elevat» del potent còctel de «boira vermella»: els activistes anònims emmascarats i la policia anònima emmascarada. Embrancats en les seves confrontacions corporals violentes, l'augment de la violència va ser inevitable. Les represàlies, de tots dos costats de l'enfrontament, sens dubte eren elements evidents en la situació de combat cara a cara. El desplegament d'una força coercitiva en forma de càrregues amb defenses policials inevitablement farà augmentar la violència: els protagonistes entren en una «espiral de violència», tant durant els esdeveniments mateixos com en el període posterior (Peterson 1997). Tots dos costats «en el moment de tensió» tendeixen a actuar amb violència excessiva. En el nostre seguiment de la policia sobre el terreny durant aquesta campanya de tres dies vam observar una vegada i una altra actes de violència excessiva, tant física com verbal, contra els activistes que hi havia reunits. A més, aquests actes de violència excessiva semblaven molt arbitraris; molts activistes i espectadors es van trobar que eren colpejats amb defenses policials o empesos a terra simplement perquè eren «al lloc equivocat en el moment equivocat». Aquestes observacions van ser corroborades després dels esdeveniments per testimonis i enregistraments.

Clive Emsley i Richard Bessel (2000) es refereixen al sociòleg francès François Dieu i la seva tipologia de la força violenta emprada pels policies. Aquesta tipologia inclou:

- a) *la violence instrumentale*, que és l'exercici de la força justificada per la seva autoritat legítima;
- b) *la violence dérivée*, que és una conseqüència de la primera quan agents de policia individuals són moguts pel pànic o de manera accidental i carreguen indiscriminadament contra els que es troben en el camí;
- c) *la violence déviante*, que es refereix a exercicis de força fora de lloc i inexcusables per part d'agents de policia moguts per l'enuig, la frustració i la revenja (p. 4).

Aquestes dues últimes categories de la tipologia inclouen les accions individuals d'agents, siguin quines siguin, que puguin haver desencadenat més desordre i hostilitat per a la policia en les situacions que hem observat. Tot i això, totes dues són, en un sentit, derivades de l'ús autoritzat de força coercitiva. Nosaltres adduïm que tots dos són exemples d'exercicis no professionals de força coercitiva, només varien els motius que hi ha darrere aquests exercicis. *Violence dérivée* es refereix a actes violents en un moment de tensió, conseqüències de l'exercici

legítim del poder policial, que s'han descontrolat. *Violence déviante* es refereix als actes premeditats de revenja i enuig, conseqüències de les situacions en què la força autoritzada s'ha aplicat instrumentalment. Com a exemples d'aquesta última hi ha els actes d'assetjament violent dels joves detinguts de bocaterrosa sobre l'asfalt davant de l'escola Schillerska, o quan els agents de policia de manera infantil van buidar cendrers i sobres de menjar ràpid a la sopa que els activistes preparaven a les seves cuines.

Tot i que sovint la manera com la policia hauria de respondre al desordre públic en una societat democràtica és un aspecte poc clar i controvertit, esperem un comportament professional de part de la policia, fins i tot en moments de tensió. El control i la professionalitat estan vinculats intrínsecament. Uns policies d'ordre públic molt disciplinats, que es controlen a ells mateixos i controlats pels seus superiors, són precondicions per a l'exercici professional de la força policial, fins i tot en moments de tensió. L'exercici professional del seu càrrec no s'adiu amb la brutalitat, ni física ni verbal, ni amb l'arbitrarietat. La nostra conclusió és que, en moltes de les situacions que van sorgir durant aquests tres dies, la policia (o, si més no, molts agents de policia) sobre el terreny va estar més o menys fora de control. La protesta col·lectiva violenta implica interacció entre el comportament dels «exaltats» i els agents del control social, és a dir, les autoritats policials. Si s'examina amb més atenció, cadascun dels bàndols pot considerar-se «exaltador». El que vam presenciar als carrers de Göteborg van ser no només disturbis perpetrats per un nombre relativament petit d'activistes, sinó també disturbis policials.

Segons Emsley i Bessel (2000), els disturbis sempre s'atribueixen a «agitadors», o la culpa es dona a «agitadors externs», com va passar sovint en les informacions dels mitjans de comunicació sobre la cimera de la UE de Göteborg. I, naturalment, d'agitadors (és a dir, activistes que busquen la confrontació amb les autoritats policials com a principal mitjà estratègic de protesta), n'hi havia als carrers de Göteborg, tant de nacionals com d'estrangers. Tanmateix, el seu nombre era baix, atesa la gran majoria d'activistes reunits a la ciutat que no compartien aquest compromís amb la confrontació violenta, sinó que més aviat denunciaven aquesta tàctica. Basant-nos en les nostres observacions, estimem que el nombre d'agitadors militants es limitava a unes quaranta-cinc o setanta persones. Encara que relativament són poca gent, aquest grup té una part principal de la responsabilitat pels fets violents de Göteborg l'any 2001. Tot i que en general, els activistes compromesos amb la protesta política contemporània no estan entusiasmats amb la idea de la confrontació violenta com a estil d'acció preferit, el nombre de manifestants que la troben acceptable filosòficament i políticament important encara és significatiu.

Mentre que molt sovint els disturbis s'atribueixen a agitadors polítics, les autoritats gairebé mai els atribueixen a les males accions de la policia. La responsabilitat que esclati la violència rarament es dona a les accions de les autoritats policials. Com assenyalen Emsley i Bessel (2000), en l'estranya ocasió en què les autoritats han reconegut el paper de la policia en l'augment de la violència, s'ha atribuït als actes individuals de policies que són «pomes podrides». Tanmateix, basant-se en el seu estudi, addueixen que l'arrel de molts casos de desordre pro-

vocats o intensificats per la policia es troba més a les cultures i les estructures de les institucions policials que simplement en els errors de persones individuals i indesitjables dins de les files. De la mateixa manera que sostinc que és millor atribuir els actes de violència excessiva per part d'alguns activistes a la cultura o les cultures de protesta més que carregar la culpa sobre «ous podrits» individuals, es tracta del mateix cas per a les accions de violència excessiva per part de la policia. Fins i tot si els actes individuals acumulats d'activistes porten a disturbis polítics, de la mateixa manera que els actes individuals acumulats de policies porten a disturbis policials, i només el nombre d'actes i d'individus fa variar l'escala i les proporcions dels disturbis, hi ha processos i estructures més amplis que fan possible que aquests actes s'acumulin fins al punt que esclati un altercat més greu. Després d'observar més atentament els disturbis policials de Göteborg, avaluaré si són resultat d'actes individuals de policies o si tenen l'arrel en la cultura policial prevalent, processos més amplis i decisions operatives.

Rodney Stark (1972) va analitzar els disturbis policials als EUA i va adduir que eren inusuals només per la seva poca freqüència relativa. Stark sosté que qualssevol idees i pràctiques que els agents apliquen a la seva feina policial diària, la «cultura de l'actuació policial», senzillament s'agreuja quan es produeixen disturbis. Un nombre excessiu d'actes de violència contra persones que «enutgen, ofenen o espanten» agents de policia és un fet comú. «El que no és normal dels disturbis policials», segons Stark, «és el nombre de policies i civils implicats en un sol incident durant un lapse de temps relativament condensat» (p. 55).

Stark creu que les precondicions per als disturbis policials es troben en les predisposicions culturals d'agents de policia individuals. Trobo que aquesta explicació és tristament inadequada. Una mentalitat de setge sí que existia, és a dir, regnava la manera de pensar «nosaltres-ells», la qual cosa tendeix a atorgar el paper de dolent als adversaris. Així, doncs, mentre els activistes tendien a donar el paper de dolent a la policia indiscriminadament, la policia, al seu torn, feia el mateix amb els activistes, la majoria de vegades arbitràriament. Els actes d'alguns activistes, els quals van enutjar, ofendre i espantar molts dels agents de policia mobilitzats a Göteborg, van potenciar la tendència d'agrupar tots els activistes reunits en la mateixa categoria, és a dir, com a vàndals delinqüents i perillosos. La mentalitat de setge dona peu a actes de violència arbitraris i excessius entre agents individuals, però no explica que tinguin lloc al mateix temps. L'existència d'una cultura policial, que està predisposada a percebre els activistes polítics com a vàndals més o menys delinqüents, pot ser subjacent als disturbis policials, però altres factors han d'entrar en joc.²⁰ Durant els disturbis policials de Göteborg hi va haver altres factors decisius.

20. Per cultura policial ens referim a com els agents de policia veuen el món social i la funció que hi tenen. Es tracta d'un concepte utilitzat sovint en els estudis sobre la policia. Molts investigadors han assenyalat que s'hauria de fer una distinció important entre «cultura de polis», les tendències que insinuen i expressen els agents en el transcurs del seu deure, i «cultura de cantina», els valors i les creences que mostren en la vida social quan no estan de servei. En primer lloc, les actituds i les tendències mostrades en aquestes dues cultures situacionals no es corresponen necessàriament. En segon lloc, no hi ha una correspondència exacta entre actituds i comportament (per exemple, Reiner 2000, Waddington 1999, Hoyle 1998).

En primer lloc, la gran majoria dels agents de policia mobilitzats per a la campanya de Göteborg no havien rebut gaire formació en manteniment de l'ordre públic i molts no disposaven de les proteccions adequades. Es van mobilitzar agents de tot Suècia, alguns sense cap formació sobre control de multituds i control de disturbis, i alguns només amb formació inadequada. La força policial reunida no tenia una formació conjunta en tàctiques de control de multituds i control de disturbis. En general, a part d'algunes unitats mòbils especialitzades en disturbis (algunes de les quals van estar immobilitzades rere les barreres que envoltaven l'emplaçament de la cimera), la majoria dels agents de policia reunits estaven poc preparats per a la situació a què s'enfrontaven. La formació policial tradicional intenta formar agents que puguin treballar independentment i amb poca supervisió directa. Tanmateix, a l'hora d'afrontar manifestacions i actes de protesta massius —mantenir l'ordre públic en operacions a gran escala— la policia ha de mostrar capacitat de treball en equip, impersonalitat i disciplina, coses que en la feina rutinària a penes se li exigeixen. Aquests tipus d'operacions d'ordre públic requereixen un personal molt disciplinat sota un sistema de coordinació i control de comandament unificat. No hi va haver formació d'aquest tipus. És difícil esperar un comportament professional d'agents amb poca formació.

En segon lloc, unes tàctiques operatives amb disfuncions van contribuir a la pèrdua del control de la policia sobre les situacions que es van produir. L'ús de tàctiques operatives disfuncionals va fer que el control dels aldarulls fos extremadament difícil, si no impossible. L'ús de tècniques d'impacte, com ara la càrrega amb defenses i les càrregues de xoc de la policia muntada, dispersa els activistes en totes direccions i només s'aconsegueix un control temporal o més aviat una pausa en una cadena d'esdeveniments. El desplegament indiscriminat de tècniques d'impacte dificulta l'arrest d'activistes que han infringit la llei i, en conseqüència, la capacitat de controlar i contenir una situació violenta.

En tercer lloc, l'estratègia operativa general era més o menys defensiva i, sobretot, estàtica. Més que intentar controlar situacions, la policia va partir d'una estratègia dissenyada per controlar llocs —tàctiques de territorialització— on es podien produir situacions. Aquesta estratègia global de part del comandament de la policia va debilitar la maniobrabilitat tàctica de la policia, la qual cosa va donar com a resultat la seva incapacitat de controlar ràpidament situacions que tenien lloc fora del perímetre de les seves ocupacions territorials. Sovint la policia es trobava atrapada rere els seus propis murs de contenidors de transport. Els mancaven tàctiques policials flexibles i mòbils, que podrien encaixar amb l'estratègia d'acció militant de desterritorialització. Probablement això va quedar més palès durant els disturbis de l'avinguda durant el divendres, però també durant els dos dies de disturbis del parc Vasa. La policia, tot i que tenia el control d'alguns emplaçaments geogràfics, no tenia control sobre les situacions, i menys encara sobre els esdeveniments violents que van esclatar. A més, el comandament superior de la policia no havia delegat prou autoritat d'acció als comandaments operatius, que podrien haver afrontat millor les accions canviants adoptades per les «bandes» d'activistes. La policia sobre el terreny sovint estava immobilitzada físicament i paralitzada tàcticament davant dels ràpids desenvolupaments de les

situacions que es produïen. Quan les situacions es descontrolen, hi ha més probabilitats que agents individuals perdin el control.

Això ens porta a l'últim punt. L'estructura de comandament i coordinació va perdre el control durant la campanya. Els activistes havien interferit les comunicacions de ràdio durant alguns punts crítics dels esdeveniments, cosa que va causar problemes sobre el terreny per a la coordinació entre la policia. Tanmateix, els problemes més greus per a la coordinació de l'acció van ser causats pel trencament de l'estructura d'ordre i comandament. El màxim comandament operatiu era el comandant de policia Håkan Jaldung, el qual des de la sala de comandament veia mitjançant càmeres de gravació simultània els esdeveniments o bé sobrevolava la zona amb l'helicòpter de la policia. La manca de delegació de decisions als comandaments operatius sobre el terreny va inhibir la seva efectivitat i, potser el que és més important, la seva autoritat sobre els agents. En situacions tenses en què la policia no està segura de què ha de fer, es crea un estat de confusió i desmoralització com a resultat de la por entre els agents, que encara debilita més un comportament professional i moderat. A més, un trencament de l'estructura d'autoritat dels comandaments provoca situacions en què els agents poden «perdre el control». Skolnick i Fyfe mantenen que els actes de violència excessiva sobre el terreny són, invariablement, resultat de l'absència d'una supervisió estricta de primera línia (1993, p. 123). Els actes de violència que vam observar, tant física com verbal, així com els actes de violència excessiva que van aportar testimonis posteriorment, van ser tots obra d'agents individuals sota la supervisió dels seus superiors o bé van ser obra d'aquests superiors. Una supervisió de primera línia feble queda desprotegida més radicalment en les crisis.

Waddington (1991) addueix que els agents de policia, si estan mal preparats, mal equipats, no tenen supervisió i els falten unes tàctiques o una estratègia clarament definides, poden provocar tant desordre com el que eviten. Afirmar que les incursions desorganitzades de la policia debiliten la seva legitimitat i inciten les multituds. Waddington —que posa èmfasi en el comandament i el control per evitar que els agents de policia es deixin portar per la tensió del moment i es provoqui el que anomenem un distúrbio policial— escriu el següent:

L'actuació policial en casos de desordre social provoca por, enuig i frustració entre els agents que sovint estan massa a prop de l'acció per entendre què està passant. La sensació que un ha perdut el control i està a la mercè d'esdeveniments impredecibles només augmenta l'ansietat. L'oportunitat d'emprendre accions de força no només permet expressar aquestes emocions, sinó que també és estimulants per ella mateixa. Per tots aquests motius, és essencial que els agents que es troben en situacions d'ordre públic siguin supervisats i controlats amb cura, ja que no és probable que els controls interns sobre el comportament resultin fiables (p. 137).

En conjunt, aquests factors —la deficiència en la preparació a causa d'una formació inadequada o inexistent de control de masses i de disturbis; la manca d'una estratègia operativa i un conjunt de tàctiques que puguin controlar i contenir situacions inesperades; el trencament de l'estructura de comandament operatiu i coor-

dinació que va minar l'autoritat dels comandaments sobre el terreny, així com una cultura policial que ràpidament donava el paper de dolents als activistes reunits a la ciutat de manera arbitrària—, exacerbats per l'estat de cansament en què es trobaven molts agents després de més de dotze hores d'aldarulls durant el dijous en relació amb l'acció contra els manifestants al gimnàs de Hvidfeldtska, van contribuir als disturbis policials als carrers de Göteborg. El que vam presenciar a Göteborg va ser una tràgica escena d'una pel·lícula muda de policies babaus.

A part de la vulneració dels drets i llibertats que es va produir com a resultat dels disturbis policials, aquestes llibertats es van tornar a transgredir en relació amb la tàctica de la policia de les detencions massives. En comptes de detenir legalment els activistes que havien infringit la llei directament, es va aplicar una tàctica de detenció de xarxa. Es van fer pocs arrestos al lloc dels fets. La majoria dels arrestos es van fer més tard, basant-se en els vídeos enregistrats per la policia. Tot i això, es va detenir un gran nombre d'activistes; molts van estar detinguts fins a sis hores o més sense que se'ls imputessin càrrecs, cosa que constitueix una violació directa dels seus drets i llibertats fonamentals.

Potser l'ús més flagrant d'aquesta tàctica de xarxa va ser l'acció contra l'escola de Hvidfeldtska. Quatre-cents cinquanta-tres activistes van quedar atrapats a l'interior per la policia, van ser detinguts i acusats indiscriminadament de preparar actes de violència contra agents. Les mesures policials, que tenen poder legal, s'han de dur a terme també dins de la legalitat corresponent. S'han de millorar les mesures policials selectives per evitar la vulneració de drets i llibertats fonamentals; això sembla que seria l'element clau per controlar les protestes: que no només es mantindria l'ordre utilitzant la mínima força necessària, sinó que se salvaguardarien les drets i llibertats fonamentals que consten a l'article 5.1 del Conveni Europeu.

L'ús de procediments no selectius està en desacord amb els principis generals de l'actuació policial. El manteniment general de l'ordre públic s'aconsegueix sense l'ús de poders legals en un conflicte. En contrast, quan la policia utilitza els seus poders legals en un conflicte, és mitjançant l'aplicació de la llei. L'aplicació de la llei segueix els principis del procediment legal corresponent, és a dir, detenció, arrest, compareixença davant el jutge i judici. Una tàctica de xarxa no és conforme amb els principis de l'actuació policial d'aplicació de la llei, ja que la llei no es pot aplicar i no s'hauria d'aplicar a individus que estaven en el lloc equivocacat en el moment equivocacat.

La policia sueca estava entestada en el control policial de territoris. Enfrontada a la protesta política subjecta provisionalment a les terres frontereres, les seves estratègies i tàctiques operatives eren profundament inadequades.

Ara prestarem atenció a la campanya policial vinculada a la cimera de la UE de Copenhaguen del desembre de 2002.

6. EL PARAMILITARISME DE LA POLICIA D'ORDRE PÚBLIC DANESA

Dinamarca, igual com en altres països europeus, ha ampliat i perfeccionat la seva preparació per enfrontar-se a problemes d'ordre públic seguint línies cada

vegada més militaristes. La militarització de l'actuació policial no és un fenomen que tingui lloc únicament a Dinamarca, sinó que és més aviat una tendència general que ha augmentat des de la dècada de 1970 i, especialment, la de 1980.²¹ La policia danesa, de la qual Kai Vittrup va assumir el comandament de la policia uniformada de Copenhaguen l'any 1997, ha desenvolupat explícitament les seves tasques de manteniment de l'ordre públic seguint línies militars. En contrast amb la Policia Metropolitana de Londres —que disposa d'una unitat mòbil antidisturbis formada específicament— tota la policia uniformada de Dinamarca rep formació sobre control de disturbis i manteniment de l'ordre públic. Al mateix temps que la militarització del manteniment de l'ordre públic augmentava a Dinamarca, igual que arreu d'Europa, el govern es preocupava cada vegada més que la policia fos més responsable del seu ús dels poders i de l'ús efectiu dels recursos. A Dinamarca aquesta preocupació per la responsabilitat de la policia va augmentar després dels disturbis de Nørrebro de 1993 amb motiu del referèndum del Tractat de Maastricht. Durant aquests disturbis, onze manifestants van rebre trets de la policia. Després d'aquest esdeveniment, que sense cap mena de dubte es pot dir que va ser un trauma important per a la policia danesa, tres investigacions amb profunditat van mostrar que la policia, en graus diferents, no estava preparada i formada per tractar casos importats de desordre públic d'una manera que no impliqués un ús excessiu de la força. Els disturbis de Nørrebro van donar com a resultat un abisme creixent entre la policia i alguns creadors d'opinió de classe mitjana, influents i eloqüents, cosa que va contribuir a disminuir la legitimitat de la força policial danesa. L'esdeveniment va ser significatiu perquè va convertir l'actuació policial en una qüestió política manifesta a Dinamarca. La influent coalició de drets i llibertats fonamentals va guanyar força, mentre que, al seu torn, la coalició clàssica d'ordre públic va perdre part del seu vigor (Ifflander 2002). És en aquest context que Vittrup va ser nomenat per tal d'arreglar expressament el que es considerava inadequat en el manteniment de l'ordre públic danès. L'ordre públic s'hauria de mantenir, però no a costa de drets i llibertats fonamentals. El seu nomenament va significar una completa reestructuració i el desenvolupament de noves capacitats per a la gestió de l'ordre públic en grans reunions públiques, manifestacions i desordres, amb l'objectiu de buscar l'equilibri entre l'ordre públic i l'exercici de drets i llibertats fonamentals. Ho va fer seguint línies paramilitars.²²

21. Della Porta 1998; Waddington 1994; Jefferson 1990; Critcher i Waddington 1996; Reiner 2000.

22. Skolnick i Fyfe (1993) sostenen que el model militar no és apropiat per a la majoria de casos de manteniment de l'ordre públic, que requereixen que agents individuals als carrers exerceixin un alt grau de discreció. Tanmateix, addueixen que el model militar probablement és la millor manera que coneixem per coordinar els esforços de nombres elevats de persones. Podria semblar que les campanyes principals d'ordre públic de dimensions iguals que les mobilitzades en relació amb la cimera de la UE són de la naturalesa que Skolnick i Fyfe sostenen que requereix una organització militar de comandament i estructura (p. 118 i seg.). És important observar que aquests investigadors s'han distingit durant dècades per ser crítics amb els models dominants de manteniment de l'ordre a les protestes i han advertit sistemàticament contra la repressió policial de la protesta política. Jerome Skolnick va dirigir el grup de treball responsable de la investigació relacionada amb la Comissió Nacional dels EUA sobre les Causes i la Prevenció de la Violència formada el 1968. Aquesta comissió intentava arribar a entendre la violència col·lectiva que va afectar els EUA durant la dècada de 1960: el malestar urbà i les protestes col·lectives que van caracteritzar aquest període. El seu estudi, que va ser publicat el 1969, era una dura condemna al tractament de la policia tant del malestar urbà com de la protesta política (Skolnick 2002).

El mandat de Vittrup es caracteritza per desenvolupar el que Reiner (2000) anomena una «bala màgica». Segons Reiner, el «mite de la bala màgica» es perpetua per la creença que és possible desenvolupar tàctiques que apliquin exactament el grau adequat de força necessari per a un manteniment de l'ordre efectiu i alhora legítim. Aquest mite considera que unes mesures d'actuació policial desplegadas intel·ligentment poden, amb precisió de làser, suprimir el desordre amb uns efectes col·laterals negatius mínims per a les llibertats civils. El que aquest mite ignora, segons Reiner, és que, en primer lloc, l'actuació policial reflecteix més o menys els conflictes i les contradiccions de l'estructura social, la cultura i l'economia política en sentit ampli (p. 108-109). En altres paraules, l'actuació policial únicament no pot mitigar els conflictes polítics que amenacen l'ordre social. En segon lloc, manté que la feina policial és més complexa, contradictòria i fins i tot confosa del que admet el «mite de la bala màgica» (*ibid.*). En les pàgines següents valorarà la «bala màgica» de Vittrup pel que fa a l'efectivitat a l'hora de protegir un espai públic per a la protesta política.

Vittrup era responsable de traslladar els objectius estratègics més amplis a l'operatiu policial durant la cimera de la UE, la qual cosa, al seu torn, es podia executar mitjançant els esforços tàctics de la policia.²³ Es pot dir que el pla operatiu i estratègic danès s'havia fixat anys abans que Dinamarca assumís la presidència de la Unió Europea. Els esforços de la policia danesa es poden descriure ben bé com un exemple de manual de l'aplicació de les idees de Vittrup, que es basaven en efecte en una estructura de comandament i operació paramilitar.

L'enfocament de la campanya planificada per Vittrup era ofensiu. Era la policia la que havia de mantenir la iniciativa durant els actes previstos a la cimera, la que determinaria el lloc i l'hora dels esdeveniments i la que en controlaria el desenvolupament. La base d'una estratègia ofensiva general és prendre la iniciativa, mantenir-la i utilitzar-la. Aquesta era l'estratègia general, la qual cosa no descarta que la policia pugui optar per retirar-se, tenir una actitud passiva o mantenir-se a l'espera si aquestes alternatives són millors per tal de seguir l'estratègia d'ofensiva general (Vittrup 2002b, article 7).

7. LA BALA MÀGICA PER AL MANTENIMENT DE L'ORDRE EN ELS ACTES DE PROTESTA. UNA AVALUACIÓ CRÍTICA

Quan sorgeixen conflictes entre la policia i els activistes a causa de l'actuació policial durant actes de protesta, com va ser el cas de la campanya de protesta que vam observar a Dinamarca, segons Robert Reiner (2000), la majoria de vegades tenen l'origen en conceptes contradictoris sobre l'ordre públic i la qualitat dels processos democràtics (p. 7). La protesta política desafia intrínsecament la qualitat dels processos democràtics, processos que la policia està obligada a secundar

23. Vittrup (2002a i 2002b) ha escrit i revisat posteriorment dos volums (*Strategi* i *Operation*), de més de 800 pàgines, que tracten sobre campanyes policials més grans.

i mantenir com a braç coercitiu de l'Estat nació. Un conflicte en aquest punt pot semblar inevitable. Els conflictes sobre concepcions de l'ordre públic són més negociables i impliquen avaluacions pel que fa a la manera com es manté l'equilibri entre el manteniment de l'ordre públic i la protecció dels drets i llibertats fonamentals. L'ordre està definit políticament. És en consideració a aquestes avaluacions que la policia danesa i els activistes reunits per a la campanya de protesta durant la cimera de la UE celebrada a Copenhaguen el desembre de 2002 diferien i estaven més o menys en desacord. La policia estava clarament satisfeta amb els esforços fets en l'actuació policial. Els activistes, en canvi, havien criticat la campanya policial, que de manera resumida es pot dir que es concentrava en dues operacions policials: el desplegament del que Vittrup anomena la tàctica de l'esgotament abans de l'anomenat «dia d'acció» de Globale Rødder i l'operació policial davant de la manifestació massiva de dissabte «Per una altra Europa» (Wahlström 2003).

La tàctica de l'esgotament, la traducció de Vittrup de les tàctiques de guerrilla de guerra al manteniment de l'ordre públic, és un element central en la seva recepta de la «bala màgica» per mantenir l'ordre en les protestes contemporànies. La intenció és pertorbar de manera preventiva el desenvolupament d'accions de protesta d'alt risc abans que es duguin a terme. L'èxit del seu ús per debilitar la sèrie d'accions de desobediència civil no violenta previstes per Globale Rødder es basava en l'assetjament d'activistes abans de l'esdeveniment i, el que és més important, la detenció d'activistes clau i de materials de protesta abans de l'acte. En primer lloc, miraré més de prop aquesta última condició per a l'èxit, l'alta qualitat de la informació disponible per a la policia que els va permetre detenir els activistes clau.

Hi ha una distinció, tot i que confusa, entre el coneixement policial i la intel·ligència policial. Al meu parer, el coneixement policial de cultures de protesta i organitzacions i xarxes concretes d'activistes és fonamental per a un bon manteniment de l'ordre públic. Aquest coneixement, millor si és adquirit per mitjà del contacte directe amb organitzadors de protestes i activistes individuals, s'acumula amb el pas del temps i permet a la policia dimensionar i planificar les seves operacions de manera adequada. El coneixement policial de les cultures de protesta també contraresta la formació d'una «mentalitat de setge», la qual cosa amenaça directament la protecció de les llibertats civils i polítiques, i aliena la policia de les seves comunitats. Això és cert tant per a comandaments com per a agents.

La intel·ligència policial és diferent del coneixement policial. Mentre que el coneixement implica una certa familiaritat amb diversos motius de protesta de les xarxes i les organitzacions d'activistes, les seves formes d'organització i el seu repertori d'acció, la intel·ligència implica l'accés a informació més detallada pel que fa a accions previstes concretes. Gran part de la intel·ligència policial avui dia s'obté d'Internet. Es tracta d'una informació general que es pot considerar que redueix el marge entre el coneixement policial i la intel·ligència policial. Tanmateix, no s'obté accés directe a informació detallada i plans d'accions concretes, especialment accions d'alt risc per les quals els activistes s'arrisquen a ser arrestats, tant si són accions violentes com accions de desobediència civil no violenta. Només es pot accedir a una informació detallada si s'aplega una intel·ligència profunda, és a dir, mitjançant el control de llocs d'Internet tancats, vigilància, escoltes

telefòniques i l'ús d'informadors i d'agents de la policia secreta. Aquest és el repertori estàndard per als serveis d'intel·ligència de tot el món. Algunes de les accions de la policia danesa amb el seu desplegament de la tàctica de l'esgotament abans del «dia d'acció» de Globale Rødder van ser d'un tipus que requeria accés a informació detallada, que només es podria reunir mitjançant l'aplegament profund d'intel·ligència.

Reiner (2000, 123) addueix que la cerca de «bales màgiques» per part dels governs ha fet proliferar formes intrusives de vigilància i abusar d'informadors i altres tàctiques secretes que són, en última instància, pràctiques no ètiques i que retallen les llibertats civils. Duncan Campbell (1980) ha afirmat que el concepte preferent de prevenció de la delinqüència, que preval en totes les forces policials occidentals d'avui dia, ha posat pràcticament a tota la societat sota vigilància. Qualsevol ciutadà, especialment qualsevol ciutadà socialment atípic, pot despertar sospites i ser sotmès a observació.²⁴ Sobre la base dels nostres materials empírics no podem avaluar si aquest era el cas a Dinamarca, encara que plantejem la qüestió.²⁵

En primer lloc, pel que fa a l'ús de l'assetjament policial durant l'operació policial anterior al dia d'acció de Globale Rødder, malgrat que va semblar que servia per desequilibrar els activistes, l'assetjament policial d'aquest tipus és, tanmateix, qüestionable per una sèrie d'aspectes. Des de la perspectiva d'una policia preocupada per mantenir l'ordre públic, la tàctica va tenir èxit perquè va contribuir a calmar el dia d'acció planificat. Tanmateix, des de la perspectiva d'un activista preocupat pels seus drets civils i polítics, la tàctica era bastant més problemàtica. De fet, la policia operava dins d'una zona legal poc definida. Segons l'article 750 del Codi de Justícia danès, la policia té dret a requerir a tots els manifestants que s'identifiquin. Tanmateix, segons l'article 792, la policia no pot escorcollar un manifestant sense haver-lo acusat abans d'infringir la llei, per exemple, la llei contra la tinença d'armes. El text legal diu que hi ha d'haver una causa raonable per dur a terme una inspecció, però és cosa de cada agent individual arribar a la conclusió que hi ha una causa raonable. Si l'escorcoll no porta a una acusació, l'agent de policia ha d'informar el manifestant que el càrrec es retira. Durant l'aplicació de la tàctica intensiva de detenció i escorcoll de la policia danesa, es van detenir quaranta-un manifestants: vint-i-vuit van ser arrestats dijous a la nit i nou, durant el matí de divendres; els quatre restants van ser detinguts durant dimecres per càrrecs menors (per exemple, refusar identificar-se, proferir insults, portar una màscara, portar un esprai de pintura). Uns altres quatre van ser arrestats en dos automòbils separats per la possible tinença de béns robats (materials que es farien servir en dues accions de desobediència civil previstes).²⁶

24. Campbell, 1980, p. 65; vegeu també Marx 1992; Innes 2000; den Boer 1997; Sheptycki 2000; Lyon 2003.

25. La nostra entrevista amb un agent de la PET, la Divisió d'Intel·ligència de la Policia Danesa, no ens va proporcionar cap informació literalment pel que fa a les tècniques de vigilància i reunió d'intel·ligència de la PET, a part del control de llocs d'Internet de xarxes i organitzacions d'activistes.

26. <http://www.copenhagenpolice.dk/default.asp?-side=DR&ID=25>

Els activistes van informar que els havien detingut i escorcollat diverses vegades i en alguns casos ho havien fet els mateixos agents (vegeu Wahlström 2003). El nombre d'arrestos pot semblar prou baix atès el nombre de detencions i escorcolls duts a terme. Els activistes van presentar més de dues-centes queixes al grup d'observació legal. És difícil calcular amb exactitud el nombre de detencions i escorcolls efectuats, ja que els activistes han dit que no van observar que s'escriuissin i s'arxivessin els informes; emplenar un informe en un procés de detenció i escorcoll és obligatori per als agents de policia i és una manera bàsica d'assegurar la responsabilitat policial. Es tracta d'una garantia fonamental creada en l'ampliació legal dels poders de detenció i escorcoll. Aquests fets indiquen que la tàctica de detenció i escorcoll es va fer servir com a acció policial preventiva (en aquest cas, una sèrie d'innombrables petites accions) amb el propòsit operatiu designat de desequilibrar els oponents, en aquest cas, activistes de desobediència civil no violenta. En altres paraules: l'ús d'una forma d'assetjament policial, que de fet actua dins d'una zona legal poc definida, fa que la tàctica sigui molt problemàtica des de la perspectiva dels drets i llibertats fonamentals.

En segon lloc, l'ús de la tècnica operativa de l'esgotament, en aquest cas l'ús de l'assetjament policial, s'ha dissenyat *per se* per atacar els oponents. En conseqüència, la tècnica de l'esgotament requereix un antagonista que s'identifiqui fàcilment si ha de tenir èxit tant des de la perspectiva de l'ordre públic com des de la perspectiva dels drets civils i polítics. Segons sembla, la tàctica de detenció i escorcoll aplicada per la policia uniformada danesa durant les fases inicials de la cimera de la UE es va utilitzar de manera indiscriminada contra qualsevol persona jove amb el que la policia considerava un aspecte d'esquerres.²⁷ Reiner afirma que una categoria —en aquest cas, joves amb aparença d'esquerres— esdevé «propietat policial quan els poders dominants de la societat deixen els problemes del control social d'aquesta categoria a la policia» (2000, p. 93). «Propietat policial» inclou organitzacions polítiques radicals, que la majoria dominant considera problemàtiques (*ibid.*).²⁸ Una força policial que patulla els carrers de manera que tothom que té aspecte de ser un activista polític o un manifestant es considera dins d'una categoria única d'oponent simbòlic i, per tant, pot ser detingut i escorcollat, es mou en la fina línia que separa un Estat policial i una societat democràtica oberta (Skolnick i Fyfe, 1993, 97). A més, la lluita sobre l'autoritat moral entre la policia i els activistes està enterbolida.

27. Reiner (2000) afirma que la sospita i la creació d'estereotips per part de la policia són inevitables, ja que són eines valuoses en el treball policial: «les categories particulars que els comuniquen tendeixen a ser les que reflecteixen l'estructura de poder de la societat. Això serveix per reproduir aquesta estructura mitjançant un patró de discriminació implícita» (p. 91).

Skolnick i Fyfe (1993) sostenen que per la necessitat de mantenir un estat elevat de preparació per tal d'advertir brots de violència i com a conseqüència d'això, la policia desenvolupa un «sistema perceptual per identificar determinats tipus de persones com a agressors simbòlics» (p. 97). És a dir, els seus gestos o la seva manera de vestir indiquen una amenaça potencial. Tanmateix, aquest sistema perceptual i les seves tipificacions de ciutadans dóna lloc a la violació de les llibertats civils.

28. Reiner (2000) assenyala que per a la policia un risc principal és confondre un membre d'un grup d'estatus superior per propietat policial. Un manifestant pot resultar ser un professor universitari, un advocat o fins i tot un parlamentari de la UE, com va ser el cas de Per Garton, detingut per la policia sueca en un arrest massiu a Malmö l'any 2001 durant una manifestació de protesta contra la política financera de la UE.

Es va mantenir l'ordre públic, però quin va ser el preu per a la «lleï» en l'expressió «lleï i ordre»? L'èmfasi es posa més sovint en el component de l'ordre. Tot i això, en un Estat de dret, el sistema legal imposa restriccions en la recerca de l'ordre. El sistema legal danès posa aquestes restriccions en els esforços de manteniment de l'ordre de la policia. Els drets i llibertats fonamentals es van vulnerar amb el manteniment preventiu de l'ordre públic aplicat amb l'ús de la policia danesa de la tàctica d'esgotament durant la qual es van dur a terme detencions i escorcolls arbitraris? Sembla que aquest seria el cas.

Els activistes van adreçar les crítiques a la policia en relació amb la manifestació massiva del dissabte. Es van mostrar crítics amb el desplegament de la unitat de paisà d'agents d'ordre públic, l'anomenada patrulla antidisturbis, i també amb l'ús de la demostració de força per part de la policia durant la manifestació.

En primer lloc, analitzarem la crítica dels activistes envers els agents de paisà, una unitat especialitzada de la policia danesa. Skolnick i Fyfe (1993) adverteixen que les unitats especialitzades només s'haurien de crear en els casos en què tasques concretes són tan específiques que no les poden dur a terme el que anomenen agents generalistes. Aquests investigadors sobre la policia mantenen que l'especialització té diversos riscos ja que les unitats especialitzades tendeixen a justificar la seva existència i millorar el seu estatus mitjançant la generació d'estadístiques (per exemple, el nombre d'arrestos efectuats) sense tenir en compte com s'han fet. Segons Skolnick i Fyfe, la recerca d'estadístiques favorables sovint porta a aquestes unitats a infringir les normes. El pecat capital no és infringir les normes, sinó que «t'engampin infringint les normes» (p. 190). D'altra banda, cada vegada que es crea una unitat especialitzada, sorgeixen nous assumptes prioritaris, i el camí per aconseguir «l'objectiu global de l'organització de la policia esdevé més confús i menys directe» (*ibid.*). Finalment, quan els departaments de policia creen unitats especialitzades, «els noms i les funcions de les quals són més adequats per a brigades de comandos militars» que per al manteniment rutinari de l'ordre públic, és probable que els resultats siguin d'un estil «aventurer» que pot fer créixer la violència sobre el terreny (*ibid.*).

La unitat especialitzada danesa d'agents de l'ordre públic de paisà no és una creació nova. És una unitat amb una història relativament llarga. Es tracta d'una història que s'ha revestit de controvèrsia. Potser la polèmica més seriosa és la relacionada amb els disturbis de Nørrebro de 1993, en què es va trobar que havien tingut una actitud provocadora que va fer que augmentés la violència. La seva reputació com els «més *guais*» entre la policia d'ordre públic els ha acompanyat des d'aleshores. Dins de la cultura activista de Dinamarca, la «patrulla antidisturbis» ha esdevingut un símbol de l'actuació policial repressiva, fins i tot entre els elements més moderats de la cultura activista. També a dins de la cultura policial de Dinamarca, la «unitat de control de disturbis» es considera que està formada pels agents més ràpids i més durs; els seus col·legues els donen una imatge una mica «aventurera» (observacions recollides durant exercicis de formació el maig de 2002).

Aquí la qüestió és si aquesta unitat especialitzada compleix una funció en el manteniment de l'ordre públic danès, ateses la seva imatge simbòlica i la seva reputació. En primer lloc, la seva simple presència en manifestacions i entre els

manifestants (se'ls reconeix ràpidament amb les seves disfresses d'estil d'esquerres i les màscares que es posen esporàdicament) molt sovint fa pujar la temperatura emocional d'una situació de protesta i n'augmenta la inestabilitat i el potencial que esclati la violència. En quin grau la seva presència contribueix a un augment de la violència? En segon lloc, fins a quin punt aquesta unitat té els seus propis assumptes prioritaris, que poden estar enfrontats amb l'objectiu general del nivell de comandament del manteniment de l'ordre públic a Dinamarca, que està compromès a fer disminuir les situacions inestables durant els actes de protesta? La qual cosa ens porta al tercer punt: quina responsabilitat té aquesta unitat respecte de les ordres dels comandaments sobre el terreny?

A continuació, oferiré algunes reflexions sobre aquestes qüestions. En primer lloc, els meus materials empírics²⁹ indiquen de manera concloent que la presència d'aquests agents de l'ordre públic de paisà fa créixer la intensitat emocional en les situacions de protesta, especialment entre la facció més radical de la cultura de protesta danesa. En segon lloc, sembla que la unitat té els seus propis assumptes prioritaris durant els actes de protesta. Sobre la base de les conclusions del qüestionari «Stop Violence», els seus contactes amb ciutadans eren molt diferents dels dels seus col·legues uniformats. Es va dir que eren insensibles i mal educats en els seus contactes amb els encarregats de seguretat de «Stop Violence». Es va poder veure com s'impedia a un agent de paisà massa entusiasta irrompre en la manifestació i fer un arrest. Hi ha, *tanmateix*, proves inconcloents que la unitat com a mínim inconscientment perpetua el seu propi mite, el de ser els més «durs i *guais*»: viuen a l'altura de la seva imatge. Les seves «disfresses de paisà» —una roba d'aspecte d'esquerres i de vegades màscares— no són disfresses pròpiament, ja que se'ls reconeix ràpidament entre els activistes, sinó que es tracta d'uniformes simbòlics del seu estatus de «més durs i *guais*». I, finalment, els informes de l'organitzador de la manifestació de dissabte indiquen que la unitat no va respondre a les ordres de Benny Hansen, el comandament sobre el terreny, de mantenir-se en segon pla.

Com s'ha dit, les proves empíriques són incompletes però em fan posar en dubte si les funcions d'aquesta unitat —de vigilància i arrest— no les podrien dur a terme igual de bé, o millor, els «generalistes», és a dir, la policia d'ordre públic uniformada. Els guanys del desplegament d'aquesta unitat especialitzada sembla que estan molt descompensats per les pèrdues. El seu plus identificable en un càlcul guany-pèrdua és el fet que tendeixen a esdevenir caps de turc per al descontentament dels activistes amb el manteniment de l'ordre públic danès. Els activistes mostren les seves crítiques més punyents a la «patrulla antidisturbis» i part de la «tensió» és causada per la policia uniformada en general i els comandaments superiors en particular. La unitat especialitzada d'agents d'ordre públic de paisà es percep com «el dolent de la pel·lícula» en el manteniment de l'ordre en les protestes a Dinamarca.

29. Els materials empírics incloïen observacions de camp (prèvies, és a dir, durant un exercici de formació massiu, i durant els actes de protesta), entrevistes amb activistes, llocs web d'activistes, i un vídeo que mostrava les activitats de la «patrulla antidisturbis» durant la manifestació de dissabte «per una altra Europa».

En darrer lloc, els activistes també van reprovar l'ús d'una tàctica d'intimidació que Vittrup anomena «demostració de força». La demostració de força, segons Vittrup (2002b), és una tècnica dissenyada i aplicada per enviar un senyal clar als activistes que l'acte es desenvoluparà d'acord amb les premisses de la policia. Com a tal, una demostració de força té caràcter d'ultimàtum. Les negociacions posteriors estan fora de lloc. És una tècnica clàssica d'intimidació, que té el propòsit primari de prevenir que esclatin aldarulls violents. La coerció és una manera de controlar la conducta dels altres per mitjà d'*amenaces* de danys i/o per mitjà de l'exercici *real* de la força (Muir 1979, 37). La intimidació és simplement l'exercici psicològic de la coerció per part de la policia; és l'amenaça d'un dany.

La demostració de força es duu a terme amb una força antidisturbis gran, visible i ben equipada. La visibilitat és un factor clau per tal d'augmentar l'efecte esperat d'intimidació psicològica. Els vehicles blindats de la policia danesa es posen en formació, amb els llums blaus intermitents, juntament amb una gran força d'agents amb l'uniforme antidisturbis de manera manifesta. En poques paraules, es tracta d'un desplegament massiu de força policial, que es fa servir per espantar aquells que la policia percep com «esvalotadors» potencials per tal de reduir les possibilitats que hi hagi un esclat de violència. Els activistes afirmen que la policia va incomplir la seva promesa de mantenir una baixa visibilitat durant la manifestació si no semblava que es podia produir un esclat de violència. Aquí els activistes avaluen de manera diferent la potencialitat d'un esclat de violència de com ho fa la policia. Mentre que els organitzadors de la manifestació tenien confiança en les capacitats de manteniment de la pau dels seus encarregats de seguretat, la policia va interpretar la simple presència d'un bloc d'activistes de desobediència civil no violenta i, en especial, un bloc d'activistes anarquistes, com una indicació que es podien produir disturbis. Després dels fets podem concloure que la manifestació es va desenvolupar d'una manera ordenada i que, fins i tot després que la manifestació es dividís i aquests dos blocs d'activistes duguessin a terme marxades il·legals per rutes no autoritzades, no es van produir esclats violents greus. És difícil valorar si això va ser resultat dels esforços dels activistes de «controlar-se» ells mateixos o si va ser resultat de la intimidació policial amb la seva demostració de força massiva. El que es desprèn de les nostres observacions és que els activistes majoritàriament van ser molt disciplinats i els encarregats de seguretat de la marxa van poder calmar les files de manifestants fins i tot davant el que consideraven provocacions de la policia, és a dir, el desplegament d'agents de paisà i els arresos que es van fer posteriorment entre els manifestants.

La demostració de força no és una tàctica policial de coerció directa; més aviat és l'exercici indirecte de la coerció. La demostració de força és la visualització de l'amenaça de la força coercitiva i, com a tal, es pot interpretar com una intrusió subtil en les llibertats civils i polítiques; una demostració de força pot fer que els manifestants pacífics siguin reticents a exercir el seu dret de manifestar-se.

L'exhibició del «puny de ferro» del manteniment de l'ordre en les protestes —que la policia danesa no està obligada a ocultar com va ser el cas de la policia britànica a començament de la dècada de 1990— és un triomf polític de la policia danesa. Mentre que el clima polític que regnava a Anglaterra en aquella època va

obligar la policia d'ordre públic britànica a mantenir les seves unitats mòbils especials de control de disturbis amagades per tal de contrarestar càrregues potencials de provocació, el mateix clima no existia a Dinamarca l'any 2002. Aquí el «sostre» polític era molt més alt, la qual cosa donava a la policia d'ordre públic de Dinamarca més flexibilitat a l'hora d'escollir les tàctiques. Una demostració massiva de força policial formava part de l'exercici legítim del poder policial i del manteniment de l'ordre rutinari en les protestes a Dinamarca. Aquesta llibertat d'acció es va obtenir gràcies als esforços de comandaments clau de la policia danesa després d'anys de treballar durament per reestructurar la gestió de l'ordre en les protestes a Dinamarca seguint línies paramilitars, juntament amb els seus compromisos fixats per les llibertats civils i polítiques.

La reestructuració d'èxit del manteniment de l'ordre públic es va aconseguir sobre la base de dos assoliments. En primer lloc, la reestructuració i el nou estil de gestió de l'ordre públic van ser acceptats com a mitjans legítims per mantenir l'ordre per part del públic general i les autoritats governamentals pel fet que es percebia com un exercici molt professional i disciplinat del poder policial, en què l'ordre s'aconsegueix mitjançant un ús mínim de la força. Per dur-ho a terme es van fer una sèrie de canvis al codi legal danès, que donen més llibertat d'acció a la policia per promoure mesures preventives. De fet, la policia danesa va esdevenir un actor polític pel fet que no només feia respectar la llei; tenien un paper decisiu a l'hora de recomanar polítiques que estaven promulgades a la llei (Bayley 1994, 126). La reestructuració també va exigir que s'assignessin recursos econòmics considerables a la policia uniformada. Bayley assenyala que hi ha moltes proves històriques que la policia rep molt més ràpidament els recursos que necessita per tractar amenaces col·lectives a l'ordre públic que no pas per combatre els tipus de delictes en què les víctimes són persones individuals (p. 137). Els esforços de reestructuració han obtingut un suport considerable entre les cultures activistes més moderades de Dinamarca, ja que són una gran millora dels estils previs de manteniment de l'ordre públic. Aquest era l'assoliment extern. En segon lloc, la reestructuració exigia que aquests canvis s'acceptessin internament, a dins de l'organització policial danesa, i el que potser és més important, dins de la cultura policial prevalent de Dinamarca. Com molts dels nostres informadors han remarcat, el canvi més gran no va ser l'adquisició d'un *hardware* més sofisticat per al manteniment de l'ordre públic (és a dir, vehicles blindats, noves formes de gas lacrimogen, roba de protecció, etc.), sinó que van ser els canvis implantats en el *software* de manteniment de l'ordre públic. És a dir, es va transformar la mentalitat dels agents; va canviar la manera com percebien els manifestants i la inviolabilitat legal de la protesta. En resum, els responsables policials van poder convèncer els agents de base que aquest nou estil d'actuació era un bon manteniment de l'ordre públic. Aquest últim assoliment no es va aconseguir, i en general no s'aconsegueix, fàcilment. Sobre la base de les nostres observacions sobre el terreny durant un període prolongat, adduïm que la professionalitat i, per damunt de tot, el carisma dels comandaments superiors de policia, en particular, del comandant Kai Vittrup, van facilitar l'acceptació d'aquesta nova manera d'actuació policial i, en especial, la transformació gradual del *software* de manteniment de l'ordre públic a Dinamarca.

En altres paraules, la seva imatge pública en aquell moment els permetia mostrar un puny de ferro, encara que al mateix temps estigués vestit en la retòrica d'un guant de vellut. La «bala màgica» de Vittrup per al manteniment de l'ordre en les protestes —un puny de ferro tapat amb un guant de vellut— sembla que s'ha guanyat la confiança dels membres del govern, els mitjans i el públic general, tot i que entre les cultures activistes es manté l'escepticisme. Tenien la solidaritat del públic de part seva. Com a mínim de moment aquest tipus de bala màgica es reconeix àmpliament a Dinamarca com a manteniment legítim i rutinari de l'ordre públic. Darth Vader està de moda. Tanmateix, fins i tot els Darth Vaders³⁰ han d'estar subjectes a la responsabilitat pública en l'exercici del poder, com a mínim en les societats democràtiques liberals. El grau en què aquesta responsabilitat es fa transparent a llarg termini determinarà què es reconeix com a formes acceptables i no acceptables de força policial coercitiva en l'actuació policial política.

8. CONCLUSIÓ: LA INSTITUCIONALITZACIÓ DE LA PROTESTA POLÍTICA

A les terres frontereres de les societats contemporànies no es deixa lloc per a la protesta política. La construcció, la protecció i el manteniment d'espais per a desafiaments a l'ordre social i polític són vitals per als processos democràtics en curs. Aquests espais són essencials no només per a la divulgació dels missatges dels manifestants i la construcció de l'opinió pública, sinó que també són vitals per a la salut de l'Estat nació democràtic i l'Estat transnacional. La legitimitat d'aquestes institucions polítiques rau en la seva capacitat de gaudir del suport de les poblacions que governen. Jürgen Habermas (1998 i 2001) ha assenyalat que la legitimitat política es troba en el suport dels processos i els procediments formals de la democràcia representativa, però també en la qualitat dels processos comunicatius polítics informals que tenen lloc en la societat civil. Posteriorment, els espais temporals que els activistes obren per al debat democràtic són condicions subjacents per a la legitimitat de l'exercici de poder de l'Estat i de l'Estat transnacional. Paradoxalment, un Estat democràtic liberal sa requereix les veus dels seus contendents: les batalles de reconeixement lliurades en les terres frontereres tant desafien l'exercici del poder estatal o trans-estatal com li donen suport.

La protesta política a les terres frontereres obertes per les cimeres transnacionals, des de Seattle 1999, ha esdevingut cada vegada més l'escenari d'actes de protesta violenta. La reunió del FMI i el Banc Mundial a Praga l'any 2000 i la cimera de la UE a Niça el mateix any, la cimera de la UE a Göteborg de 2001 i la reunió del G8 a Gènova poc després van ser testimonis d'una escalada de violència, tant per part dels manifestants militants com de la policia. Aquests actes de protesta

30. Personatge fictici de la saga de ciència ficció *La Guerra de les Galàxies*. Es tracta d'un heroi tràgic a la trilogia original [n. de l'ed.].

dramàtics han estat el tema central de les anàlisis crítiques del manteniment de l'ordre en les protestes.³¹ En aquestes anàlisis s'ha posat més atenció en l'actuació policial en els desordres i, com indica Waddington (1994), amb més freqüència els comentaris sobre el manteniment de l'ordre públic han tendit a tractar actes de protesta violents, la qual cosa ha donat com a resultat una sobreavaluació de la força coercitiva i agressiva de la policia. Aquests tipus d'actes de protesta, però, només són la punta de l'iceberg en el manteniment de l'ordre públic. La major part de les accions de manteniment de l'ordre públic són molt rutinàries: es produeixen pocs actes de violència, gairebé no es fan arrestos i «la majoria d'operacions es caracteritzen per l'avorriment entre els agents de policia més que per l'eufòria de la batalla» (p. 197). Per exemple, les campanyes de protesta de Sevilla i Copenhaguen de l'any 2002 van ser majoritàriament pacífiques i ordenades i, en conseqüència, l'actuació policial va ser molt rutinària.

De quina manera resulten protegits o bé amenaçats per l'actuació policial els espais per a la protesta democràtica? Contraposarem els dos casos. De manera inqüestionable, els espais públics per a la protesta política són amenaçats directament en cas de desordre públic greu, i de manera encara més greu en cas de disturbis policials com vam presenciar durant la cimera de la UE a Göteborg. Un desplegament policial de l'estil de les pel·lícules mudes en els espais d'acció de la protesta política amenaça greument els drets i llibertats fonamentals dels activistes. L'ús excessiu de la força coercitiva, juntament amb formes no selectives d'arrest, posa en perill de manera oberta les llibertats civils. Aquestes van ser les conseqüències d'una estratègia de control de l'ordre públic vinculada a l'ocupació d'espais territorials; sembla que aquesta estratègia policial no s'adiu amb el manteniment de l'ordre a les terres frontereres de la protesta política. El segon cas, el de la campanya policial durant la cimera de la UE de Copenhaguen de l'any següent, és molt menys dramàtic. Tanmateix, arriben a estar en perill pel manteniment rutinari de l'ordre públic aquests «espais democràtics»? És un perill Darth Vader per a les llibertats civils? La resposta provisional que donem en aquest text és «sí». Per descomptat, les amenaces són més subtils, però, tot i això, durant la campanya de protesta a Copenhaguen els drets i llibertats fonamentals van rebre amenaces. Per descomptat, es planteja la pregunta de si les amenaces a les llibertats civils es poden eliminar totalment en la recerca de l'ordre públic a les terres frontereres de les societats de risc contemporànies. A més a més, en la idea preponderant d'ordre públic aplicada per la policia es poden plantejar desafiaments polítics? Com es fa «segura i predictable» la protesta política? Quines són les conseqüències per a la protesta política que «juga d'acord amb les normes»?

L'Estat democràtic liberal intenta afrontar els desafiaments que plantegen els activistes mitjançant estratègies d'institucionalització. La institucionalització implica reduir la incertesa d'aquests desafiaments. Meyer i Tarrow (1998) sostenen que les autoritats poden reduir la incertesa i la inestabilitat quan actors no coneguts s'impliquen en formes no controlables d'acció mitjançant processos d'institucio-

31. Gillham i Marx 2000; Björk i Peterson 2002; Della Porta 2002.

nalització. Defineixen tres aspectes distintius però complementaris de la institucionalització:

- a) la *rutinització* de l'acció col·lectiva, com ara que els contendents i les autoritats poden seguir un guió comú, reconeixent patrons familiars, així com desviacions potencialment perilloses;
- b) la *inclusió* i la *marginació*, per les quals els contendents que estan disposats a adherir-se a rutines establertes tindran accés garantit a intercanvis polítics en institucions generalistes, mentre que els que refusin acceptar-les poden ser apartats de les converses, tant mitjançant la repressió com la negligència;
- c) la *cooptació*, que significa que els contendents modifiquen les seves demandes i tàctiques per unes que poden ser perseguides sense pertorbar la pràctica normal de la política (p. 21).

Segons Meyer i Tarrow, aquests processos permeten als dissidents presentar les seves demandes i els seus desafiaments i, alhora, fan possible que els Estats gestionin aquests desafiaments sense reprimir-los.

Tal com indiquen Meyer i Tarrow, la pràctica policial il·lustra els processos d'institucionalització al microcosmos. Els manifestants negocien amb la policia la data i les fronteres físiques dels seus desafiaments. La policia, al seu torn, com a representant de l'Estat, accepta no només tolerar-los sinó també facilitar-los la marxa i protegir-los contra possibles contramoviments. Fins i tot la desobediència civil es pot negociar d'aquesta manera mitjançant acords per part dels activistes d'abstenir-se de la violència i acords per part de la policia de fer els arrestos sense ferir els activistes. En resum, totes dues parts arriben a acords pel que fa al guió de l'acció. Tant a Göteborg com a Copenhaguen es va arribar a aquesta mena d'acords per mitjà de negociacions entre els organitzadors de la manifestació i la policia (Wahlström 2003). La rutinització de pràctiques activistes mitjançant la cooperació amb la policia contribueix a fer la protesta relativament segura i predictable; aquest va ser més o menys el cas de Copenhaguen, i menys el cas de Göteborg.

Es manté i es protegeix un espai públic temporal per a la manifestació democràtica, però quin cost té per als desafiaments del sistema imposats pels activistes? Meyer i Tarrow confien que la rutinització no portarà necessàriament a la inclusió i la *cooptació*. És a dir, que els desafiaments que es plantegen no necessàriament estan mancats de força. Addueixen que, com que els moviments fins i tot poden perseguir demandes que desafien el sistema *dins* de les institucions de l'Estat, llavors aquestes formes rutinàries de protesta no són *per definició* menys desafiadores que les plantejades per formes de protesta no rutinària i fins i tot indisciplinada.

Posar mig milió de persones als carrers per a una manifestació ordenada pot fer anar els policies en la direcció preferida dels activistes més que els esforços dramàtics i pertorbadors d'uns quants militants que llancen bombes incendiàries a les ofícines dels adversaris o posen cotxes de cap per avall (p. 24).

Aquesta és l'avaluació optimista pel que fa al potencial constant perquè la protesta política tingui veu en les societats contemporànies en què la protesta ha esdevingut relativament segura i previsible. I hi ha bàsicament un argument que dóna suport a aquest optimisme. Els espais públics de protesta temporals, que són segurs i previsible, conviden a una àmplia mostra de la ciutadania a expressar els seus desafiaments. Els participants potencials de la protesta, que en un altre cas serien refractaris a prendre-hi part si l'amenaça de l'esclat de la violència no fos previsible, com a mínim hipotèticament, se sentirien més inclinats a participar en la protesta, ja que l'amenaça de violència estaria més o menys controlada. Com a mínim en teoria els espais públics per a la discussió democràtica i el desafiament s'amplien posteriorment de manera que són més accessibles a un nombre més elevat de participants potencials. D'aquesta manera es vitalitzen els processos democràtics. Això no obstant, al mateix temps aquests espais mateixos poden fer-se menys hospitalaris per als manifestants mitjançant l'aplicació de la tècnica de la «demostració de força». Aquest va ser el cas a Copenhaguen. La presència policial massiva pot haver fet que alguns manifestants potencials siguin refractaris a exercir el seu dret de manifestar-se. Molts dels activistes que van exercir el seu dret de protesta es van sentir criminalitzats en el procés. Wahlström (2003) cita un activista que va afirmar que «semblava que (la policia) protegia Copenhaguen de nosaltres!» (p. 31). En qualsevol cas, la protesta política expressada davant d'una policia anti-disturbis concentrada ens fa la impressió que és una contribució no sol·licitada a les discussions democràtiques i, com a mínim potencialment, és molt perillosa per a la comunitat en general.

Aquesta és la postura esperançadora pel que fa a la rutinització de la protesta política. Hi ha més postures negatives. En primer lloc, trobem un argument convincent segons el qual la protesta política es basa en la posada en escena de drames polítics. Aquests drames revelen unes relacions de poder a la societat que d'una altra manera estarien amagades i fan que els desafiaments de la protesta siguin visibles per al sistema de govern en general. Els drames polítics són més efectius si el manuscrit està infradeterminat. L'imprevisible, l'element de sorpresa, amplia els desafiaments polítics que es plantegen en els drames que es representen mitjançant la protesta. Aquests desafiaments, que per la seva imprevisibilitat fan visibles narratives polítiques alternatives, permeten que fins i tot grups relativament petits d'activistes s'introdueixen en espais públics de protesta. La protesta política aleshores no es limita a la capacitat de les organitzacions i les xarxes de protesta de mobilitzar grans quantitats de persones.

En segon lloc, i potser el que és més important, els processos d'institucionalització divideixen les cultures de protesta. D'una banda, les organitzacions, els grups i les xarxes d'activistes que segueixen les «normes del joc» fixades per la policia, obtenen un grau de reconeixement i poden accedir a alguns canals polítics establerts. La policia tractarà aquests activistes amb «quant de vellut». De l'altra, les organitzacions, els grups i les xarxes d'activistes que neguen aquestes normes i rebutgen formes més desenvolupades de cooperació amb la policia, al seu torn, són marginats pels canals polítics establerts i corren el risc de trobar-se amb el «puny de ferro» (formes repressives de manteniment de l'ordre en les protestes). A

Copenhaguen la xarxa autònoma —i en menys grau la xarxa de desobediència civil no violenta Globale Rødder— va estar subjecta al puny de ferro de la policia d'ordre públic danesa, mentre que, d'altra banda, els grups i les xarxes de protesta restants van ser tractades amb «guant de vellut». Aquests factors divisors externs generen, més o menys, divisions internes —processos d'inclusió i d'exclusió— dins de les cultures de protesta (vegeu Wahlström 2003 i Wahlström i Oskarsson). Porten a divisions entre els «bons» i els «dolents» en les cultures de protesta, en què les categories troben la seva base en les estructures prevalents de les definicions de poder de formes «adequades i acceptables» de conflicte. Els paràmetres de protesta han estat fixats inexorablement, no per part dels contenents, sinó per part de l'Estat mateix.

REFERÈNCIES

- BAYLEY, D. (1994) *Police for the Future*. Nova York i Oxford: Oxford University Press.
- BAUMAN, Z. (2002) *Society Under Siege*. Oxford: Polity Press.
- BJÖRK, M. (2003) «The Law and the Policing of Protest: Between Frustration and Aggression in Sweden and Denmark, 2001-2002» [manuscrit no publicat]. Departament de Sociologia, Universitat de Göteborg.
- BJÖRK, M.; PETERSON, A. (eds.) (2002) *Vid politikens yttersta gräns: Perspektiv på EU-toppmötet i Göteborg 2001*. Estocolm: Brutus Östlings Bokförlag Symposion.
- CAMPBELL, D. (1980) «Society under Surveillance». A: HAIN, P. (ed.) *Policing the Police 2*. Londres: Calder.
- CANADIAN SECURITY INTELLIGENCE SERVICE (2000). «Anti-Globalization-A Spreading Phenomenon». Informe #2000/08. <http://www.csis-scrs.gc.ca/eng/misdocs/200008—e.html>.
- CRITCHER, CH.; WADDINGTON, D. (ed.) (1996) *Policing Public Order: Theoretical and Practical Issues*. Aldershot: Avebury.
- DELLA PORTA, D. (1995) *Social Movements, Political Violence, and the State*. Cambridge: Cambridge University Press.
- DELLA PORTA, D. (1996) «Social Movements and the State: Thoughts on the Policing of Protest». A: McADAM, D.; MCCARTHY, J.; ZALD, M. (eds.). *Comparative Perspectives on Social Movements: Political Opportunities, Mobilizing Structures and Cultural Framings*. Nova York: Cambridge University Press.
- DELLA PORTA, D. (1998) «Police Knowledge and Protest Policing: Some Reflections on the Italian Case». A: DELLA PORTA, D.; REITER, H. (ed.). *The Policing of Protest in Western Democracies*. Minneapolis i Londres: University of Minnesota Press. P.: 228-252.
- DEN BOER, M. (ed.) (1997) *Undercover policing and Accountability from an International Perspective*. Maastricht: European Institute of Public Administration.
- EMSLEY, C.; BESSEL, R. (2000) «Introduction». A: BESSEL, R.; EMSLEY, C. (ed.). *Patterns of Provocation: Police and Public Disorder*. Nova York i Oxford: Berghahn Books.
- ERICSON, R.; HAGERTY, K. (1997) *Policing Risk Society*. Oxford: Oxford University Press.

- FILLIEULE, O.; JOBARD, F. (1998) «The Policing of Protest in France: Toward a Model of Protest Policing». A: DELLA PORTA, D.; REITER, H. (ed.). *The Policing of Protest in Western Democracies*. Minneapolis i Londres: University of Minnesota Press. P.: 70-90.
- GILLHAM, P.; MARX, G. (2000) «Complexity and Irony in Policing and Protesting: The World Trade Organisation in Seattle». *Social Justice*. 27/2.
- HABERMAS, J. (1998) *The Inclusion of the Other*. Cambridge (Massachusetts): MIT Press.
- HABERMAS, J. (2001) *The Postnational Constellation: Political Essays*. Cambridge: Polity.
- HOYLE, CH. (1998) *Negotiating Domestic Violence: Police, Criminal Justice and Victims*. Oxford: Oxford University Press.
- IFFLANDER, H. (2002) «Protesthanteringens kulturella inramning-En jämförelse av opinionsbildningens roll i Sverige och Danmark vid utvecklingen av polisens protesthantering» [manuscrit no publicat, assaig en CD]. Departament de Sociologia. Universitat de Göteborg.
- INNES, M. (2000) «Professionalising the Role of the Police Informant: The British Experience». *Policing and Society*. 9/4: 357-84.
- LYON, D. (2003) *Surveillance after September 11*. Cambridge: Polity.
- JEFFERSON, TH. (1990) *The Case Against Paramilitary Policing*. Londres: Milton Keynes. Open University Press.
- MARX, G.T. (1988) *Undercover: Police Surveillance in America*. Berkeley (Califòrnia): University of California Press.
- MCCARTHY, J.D.; MCPHAIL, C.; CRIST, J. (1995) «The Emergence and Diffusion of Public Order Management Systems. Protest Cycles and Police Response». A: KRIESI, H.; DELLA PORTA, D.; RUCHT, D. (ed.). *Globalisation and Social Movements*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- MEYER, D.; TARROW, S. (1998) «A Movement Society: Contentious Politics for a New Century». A: MEYER, D.; TARROW, S. (ed.) *The Social Movement Society: Contentious Politics for a New Century*. Nova York: Rowman & Littlefield. P. 1-28.
- MUIR, W. KERR JR. (1977) *Police: Streetcorner Politicians*. Chicago i Londres: University of Chicago Press.
- OSKARSSON, M. (2002) «Dialog med förbehåll. Polisens kontaktgrupp, demonstrationsnätverken och det tragiska dilemmat i Göteborg». A: BJÖRK, M.; PETERSON, A. (ed.) *Vid politikens yttersta gräns: Perspektiv på EC-toppmötet i Göteborg 2001*. Estocolm: Brutus Östlings Bokförlag Symposion.
- PARSMO, J. (2002) «Representativa representationer? Om utomparlamentariska aktörers närvaro i pressens skildring av Göteborgsmötet». A: BJÖRK, M.; PETERSON, A. (ed.) *Vid politikens yttersta gräns: Perspektiv på EC-toppmötet i Göteborg 2001*. Estocolm: Brutus Östlings Bokförlag Symposion.
- PETERSON, A. (1997) *Rainbow Coalitions and Neo-Sectarianism: Youth and the Drama of Immigration in Contemporary Sweden*. Aldershot (Anglaterra) i Brookfield (EUA): Ashgate Publishing Ltd., 1997.
- PETERSON, A. (2001) *Contemporary Political Protest: Essays on Political Militancy*. Aldershot (Anglaterra) i Brookfield (EUA): Ashgate Publishing Ltd.

- PETERSON, A.; OSKARSSON, M. (2002) «Öppenhet och övervakning: Om samman-
drabbningar mellan polis och demonstranter under EU-toppmötet i Göteborg
2001». A: BJÖRK, M.; PETERSON, A. (ed.) *Vid politikens yttersta gräns: Perspektiv
på EC-toppmötet i Göteborg 2001*. Estocolm: Brutus Östlings Bokförlag
Symposion.
- PRESDEE, M. (2000) *Cultural Criminology and the Carnival of Crime*. Londres i Nova
York: Routledge.
- REINER, R. (2000) *The Politics of the Police*. Oxford: Oxford University Press.
- RPS. *Rikspolisstyrelsens utvärdering av EU-kommenderingen i Göteborg år 2001*.
- ROUTLEDGE, P. (1997) «Swarms and Packs». A: PILE, S.; KEITH, M. (ed.) *Geographies
of Resistance*. Londres: Routledge.
- SKOLNICK, J. (2002) [1969] *The Politics of Protest: Violent Aspects of Protest and
Confrontation. A Staff Report to The National Commission on the Causes and
Prevention of Violence*. Honolulu: University Press of the Pacific.
- SKOLNICK, J.; FYFE, J. (1993) *Above the Law: Police and the Excessive Use of Force*.
Nova York: The Free Press.
- STARK, R. (1972) *Police Riots: Collective Violence and Law Enforcement*. Belmont
(California): University of California Press.
- SHEPTYCKI, J. (2000) «Surveillance, Closed Circuit Television and Social Control».
Policing and Society. 9/4: 429-34.
- VITTRUP, K. (2002a) *Strategi*. Copenhaguen: Københavns Politi.
- VITTRUP, K. (2002b) *Operation*. Copenhaguen: Københavns Politi.
- WADDINGTON, P. A. J. (1991) *The Strong Arm of the Law: Armed and Public Order
Policing*. Oxford: Oxford University Press.
- WADDINGTON, P. A. J. (1994) *Liberty and Order. Public Order Policing in a Capital
City*. Londres: UCL Press.
- WADDINGTON, P. A. J. (1998) «Controlling Protest in Contemporary Historical and
Comparative Perspective». A: DELLA PORTA, D.; REITER, H. (ed.) *The Policing of
Protest in Western Democracies*. Minneapolis i Londres: University of Minne-
sota Press, p. 117-142.
- WADDINGTON, P.A.J. (1999) «Armed and Unarmed Policing». A: MAWBY, R.I. (ed.) *Poli-
cing Across the World*. Londres: UCL Press.
- WAHLSTRÖM, M. (2002) «Tillit och föreställningar: Kommunikation mellan aktivister
och polis, ur ett aktivistperspektiv» [manuscrit no publicat; assaig en CD].
Departament de Sociologia de la Universitat de Göteborg.
- WAHLSTRÖM, M. (2003) «Trust and Performances: Communication Between Police
and Protesters, From an Activist Perspective» [article preparat per ser presen-
tat a la Conferència de l'Associació Sociològica Europea celebrada a Múrcia
(Espanya), el setembre de 2003].
- WISLER, D.; KREISI, H. (1998) «Public Order, Protest Cycles, and Political Process:
Two Swiss Cities Compared». A: DELLA PORTA, D.; REITER, H. (ed.) *The Policing
of Protest in Western Democracies*. Minneapolis i Londres: University of Min-
nesota Press, p. 91-116.